

Stjerneskaerm side 24

*Salat trin
for trin*

side 32

Nye syrensorter side 20

HAVEGLÆDER

Et liv med roser

Birthe og Ernst Jensen har viet en stor del af deres liv og kærlighed til roser i haven. **Side 26**

FORÅR 2012

26

Mennesker og deres haver

26 Et liv med roser

I Ribe har Birthe og Ernst i en helt almindelig have en stor samling af skønne roser, der sammen med klematis og stauder giver frodighed og god stemning.

44 Egeskovs haveglæder

Slotsgartner Peter Bonde har i mange år nærmest boet på Egeskov Slot, der udover at være en turistattraktion også er en kæmpe stor pryde- og nyttehave.

60 Lejlighedstræet

Specielle lejligheder kalder på gaver med tanker bag. Hvorfor ikke forære det nyfødte barn et frugttræ, som barnet kan vokse op med?

44

60

INDHOLD

Den spiselige afdeling

14 Krydderiløg

Ramsløg er populære, og du kan selv dyrke dem i din have.

16 Jordskokker er supernemme

Alle køkkenhaver bør indeholde jordskokker, som også bør indgå i ugens middagsplan.

18 Asparges kræver tålmodighed

Men tålmodigheden lønner sig med rigtig mange asparges resten af livet.

32 Salater trin for trin

Er du nystartet udi køkkenhaven, eller synes du bare, det hele vokser til i ukrudt? Få her gode råd og tips til at lykkes med at dyrke salat.

35 Når grøntsagerne ikke står på snorlige rækker

Hvis du også synes, at haven skal være et kreativt sted, så lad dig inspirere til en anden måde at dyrke grøntsager på.

14

16

18

32

35

4

Planteportrætter

4 Primula/aurikel/kodriver

Vi kender dem godt, men vidste du, at nogle primula blomstrer helt hen i august måned?

8 Vortemælk

En rigtig forårsbebuder i skønne limegule farver, der lyser op i havens første kvartal.

10 Forårspang i surbundsbedet

Synes du dit surbundsbed er lidt kedeligt? Så supplér med de farvestrålende azalea.

20 Nye syrensorter

Syrener er maj måneds mest elskede blomst. Se og læs om de kendte og de nye sorter.

24 Stjerneskærm hele sommeren

En af de smukkeste stauder blomstrer længe og er nem at få til at trives i haven.

38 Sommerbuske

De er nemme at passe, de fylder godt, de skaber læ og skærmer for nysgerrige blikke. Tilmed blomstrer de! Lær stjernebær, pibeved og klokkebusk lidt bedre at kende.

42 En bund af storkenæb

De meget populære storkenæb er FANTASTISKE som bunddækkende planter til de bede, hvor du ikke længere gider at hakke og luge.

50 Tolv sikre sommerblomster

Vælg sommerblomster fra disse sider, så kan den danske våde sommer bare komme an!

54 Temahaver i farver

Elsker du planter og elsker du mangfoldigheden af planter, så studér tabellerne med planter i hvide farver, planter i blå farver og planter, der er grønne og brogede.

8

10

20

24

50

42

38

54

Udgiver

www.danskehavecentre.dk

Fotos

GAP Photos Ltd, England, Flora Info (PBA), Hortus Advising, Plantedatabasen.dk, Floradania Marketing, Colourbox.dk

Tekst

Hortusadvising.dk ved Marianne Bachmann Andersen

Layout/tryk

Grafisk Produktion Odense · www.gpo.dk

Når de første forårstegn er sikre, dukker de allerførste blomster af primulaslægten op. Det er auriklerne, der med deres sarte citrongule blomster dækker bunden af bedet med buske og træer, der endnu står nøgne, men snart prydes af grønne blade. Snart følger rosenprimula efter med de næsten selvlysende pink blomster. Når kalenderen nærmer sig maj måned, får de følge af de fladkravede og storblomstrede kodriver, der fås med de mange farver, eller blot den hulkravede Primula veris med den elegante citrongule krone dækket af små orange pletter. Og det er slet ikke slut endnu! Kugleprimula, etageprimula og hyacintprimula sørger for smukke blomster helt hen i juli måned. Har du stadig lyst til at se primula i din have, når du vender hjem fra sommerferien, kan du sågar se eller gense nogle af de sentblomstrende primula.

Primula

Aurikel

Kodriver

Plantningstidspunkt

Du kan plante primula hele året rundt, når blot jorden ikke er frossen til.

Plantedybde

Du skal plante primula i det niveau, som planterne står i i potten.

Jordbundsforhold

Primula er vandkrævende planter og skal derfor stå i en muldrig jord. Er din havejord meget lerholdig, vil en forbedring af jorden med kompost eller spagnum i forholdet 4 dele havejord til 1 del kompost være en god idé. De fleste primula stammer oprindeligt fra jordbundsforhold, der er let sure, men det betyder ikke, at de ikke vokser i almindelig havejord – det betyder til gengæld at de OGSÅ kan vokse i dit surbundsbed. Primula er ikke planter, der kan vokse i vandlidende jorde, så sørg for at der er godt med dræn, hvor du planter.

Vand og gødning

Når du planter, skal du sørge for, at den jord, som du planter i, er vandmættet. Det kan du sikre dig ved at vande jor-

den godt INDEN du planter, eller mens du planter. Husk også at potten med primula skal være vandmæt, inden du planter. Fyld vand i en spand eller balje. Placer dine pletter med primula i vandbadet og lad dem langsomt trække. Tag derefter potten af potteklumpen og plant den våde potteklump i jorden. Vand efterfølgende til med vand svarende til 20 l pr. m².

Primula er nøjsomme planter og kræver ikke megen gødning. Strø gerne en lille portion surbundsgødning hvert forår, når de titter frem – det er også med til at holde surhedsgraden i jorden vedlige.

Omplantning

Nogle primula har det med at vokse op af jorden for til sidst at stå nærmest ovenpå jorden. De kan med fordel graves op og plantes om. Står planterne for tæt, kan du jo flytte lidt rundt på dem i dit bed. Omplantningen kan godt finde sted om foråret, når du "opdager" det, men sørg for at der er rigeligt med vand til rådighed for planterne, så de kan få dannet et nyt rodsystem.

Plantevejledning

”

Vidste du at...

- Primula er afledt af Primus og betyder "den første"?
- Primula også gror godt i surbundsbedet?
- Englænderne dyrker "showaurikler" som en stor hobby?
- Dansk Primula Klub blev stiftet i 1982 og har mere end 250 medlemmer?
- Du kan genbruge primula?
 - Holder du af at købe pletter med primula til krukke og vindueskarmen i de mørke måneder? De fleste af dem er hårdføre nok til at vokse i haven; og du kan med fordel plante dem ud, når de ikke længere blomstrer.
 - På samme måde kan du grave dine egne planter op i januar måned, plante dem i pletter og krukke, sætte dem i drivhuset og fremme foråret med drivning. Genplant de afblomstrede planter igen og igen.

April

Maj

Juni

Rosenprimula, *Primula rosea*

- 10 cm høj
- 50 cm høj med blomst
- Pink blomster med gul midte i april – maj
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Visner ned hvert efterår og dukker op som en rosetplante
- 9 planter pr. m²

Storblomstret kodriver, *Primula vulgaris*

- 10 cm høj
- 30 cm høj med blomst
- Sartgule store blomster i maj måned
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Stedsegrøn rosetplante med rynkede blade
- 9 planter pr. m²
- Storblomstret kodriver fås i en lang række farver. Planterne er forædlede og derfor ikke alle fuldt hårdføre. Rødbedepri-mula bærer sortnavnet 'Garryarde Guinevere' og er en storblomstret kodriver, der er fuldt hårdfør.

Tæppeprimula/ pudeprimula, *Primula juliae*

- 10 cm høj
- 15 cm høj med blomst
- Flere farver afhængigt af sorten blomstrer i april – maj
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Delvis stedsegrønne blade
- 9 planter pr. m²

Hulkra-vet kodriver, *Primula veris*

- 10 cm høj
- 30 cm høj med blomst
- Citrongule blomster i maj måned – dufter
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Stedsegrøn rosetplante med rynkede blade
- 9 planter pr. m²

Ægte aurikel, *Primula auricula*

- 10 cm høj
- 30 cm høj med blomst
- Lyse- eller mørkegule blomster fra maj - juni
- Vokser i fuld sol
- Stedsegrøn med indrullede blade
- 9 planter pr. m²
- Showaurikler hedder *Primula x pubescens* og er specielle krydsninger

Fladkravet kodriver, *Primula elatior*

- 10 cm høj
- 30 cm høj med blomst
- Svovlgule blomster i maj måned
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Stedsegrøn rosetplante med rynkede blade
- 9 planter pr. m²

Juli

August

Maj
Juni

Kugleprimula, *Primula denticulata*

- 25 cm høj
- 40 cm høj med blomst
- Hvide, blå eller rødviolette blomster fra maj – juni
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Visner ned hvert efterår og dukker op som en rosetplante
- 9 planter pr. m²

Broget etageprimula, *Primula bulleesiana*

- 30 cm høj
- 60 cm høj med blomst
- Gule, orange, rosa eller violette fra juni – juli
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Bladene visner ned hvert efterår
- 9 planter pr. m²

Juni
Juli

Japansk primula, *Primula japonica*

- 25 cm høj
- 45 cm høj med blomst
- Purpurrøde blomster i 1 – 6 lag i juni – juli
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Delvis stedsegrønne blade
- 9 planter pr. m²

Juni
Juli

Etageprimula, *Primula bulleyana*

- 30 cm høj
- 60 cm høj med blomst
- Blomster er røde i knop og orange i udspring fra juni – juli
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Delvis stedsegrønne blade med takkede bladrande
- 9 planter pr. m²

Juni
Juli

Primula, *Primula capitata* ssp. *mooreana*

- 10 cm høj
- 30 cm høj med blomst
- Stor blåviolet blomst fra juli – august
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Bladene er delvist stedsegrønne
- 9 planter pr. m²

Juli
August

Kæmpeprimula, *Primula florindae*

- 40 cm høj
- Op til 90 cm høj med blomst
- Svovlgule blomster fra juni – august
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Bladene visner ned hvert efterår
- 6 planter pr. m²

Juni
August

Hyacintprimula, *Primula vialii*

- 20 cm høj
- 60 cm høj med blomst
- Aksformet blomst med blåviolette blomster i juni – juli
- Vokser i fuld sol og halvskygge
- Bladene visner ned hvert efterår
- 9 planter pr. m²

Juni
Juli

Vortemælk, *Euphorbia amygdaloides* 'Purpurea'

Op til 50 cm høj staude, der er stedsegrøn.

Den blomstrer fra april – maj måned med gulgrønne blomster. Bladene er rødviolette. Klip gerne de afblomstrede stængler af efter blomstringen. Planter i halvskygge/skygge med 7 planter pr. m².

Vortemælk, *Euphorbia amygdaloides* var. 'Robbiae'

En kraftigt voksende vortemælk, der breder sig med udløbere. Særlig dekorativ med flotte mørkegrønne stedsegrønne blade. Bliver op til 60 cm høj og blomstrer i april – maj måned med gulgrønne blomster. Planter i halvskygge/skygge med 7 planter pr. m².

Vortemælk

Det latinske navn for vortemælk er *Euphorbia*, og de stauder, som vi kender, er nært beslægtede med julestjernen, hvis latinske navn også er *Euphorbia*. Det er kun et udtryk for, at vortemælk er en meget stor familie, der dækker over en hel masse forskellige slægter. I den danske natur findes 5 – 6 forskellige arter af vildtvoksende vortemælk, så når du planter vortemælk i din have, vil den sagtens kunne trives. Sørg blot for at plante dem i sol/halvskygge/skygge i forhold til de enkelte arters beskaffenhed; så vil du kunne nyde de skønne farver, som vortemælk fra forår til efterår viser.

Cypres vortemælk,
Euphorbia cyparissias

God bunddækkende 25 – 40 cm høj vortemælk med små smalle grønne blade, der får gule høstfarver. Blomstrer i maj – juni måned med gule blomster. Planter i fuld sol og klarer også et tørt bed. Breder sig med udløbere. Plant 7 planter pr. m².

Vidste du at...

Vortemælk kan bruges som afskæren blomst, og at du kan standse "mælkeblødningen" ved at skylle snitfladen i lunkent vand?

Blågrøn vortemælk,
Euphorbia myrsinites

Skulpturel lavtvoksende vortemælk, der kun bliver 10 cm høj. De karakteristiske blågrønne blade holder planten hele vinteren igennem og hvert år blomstrer den med skærme af små gule blomster i enderne. Blomstrings-tiden er maj – juni måned. Plant blågrøn vortemælk i fuld sol og brug 7 planter pr. m².

Ildvortemælk, *Euphorbia griffithii*

En op til 80 cm høj opretvoksende vortemælk med grønne blade, der har rødlig nervetegninger. Spredt sig langsomt i bedet med udløbere – gør sig godt som bunddækkende plante. Blomsterne er orange og ses fra maj – juni måned. Plant ildvortemælk i sol/halvskygge med 5 planter pr. m². Får smukke høstfarver.

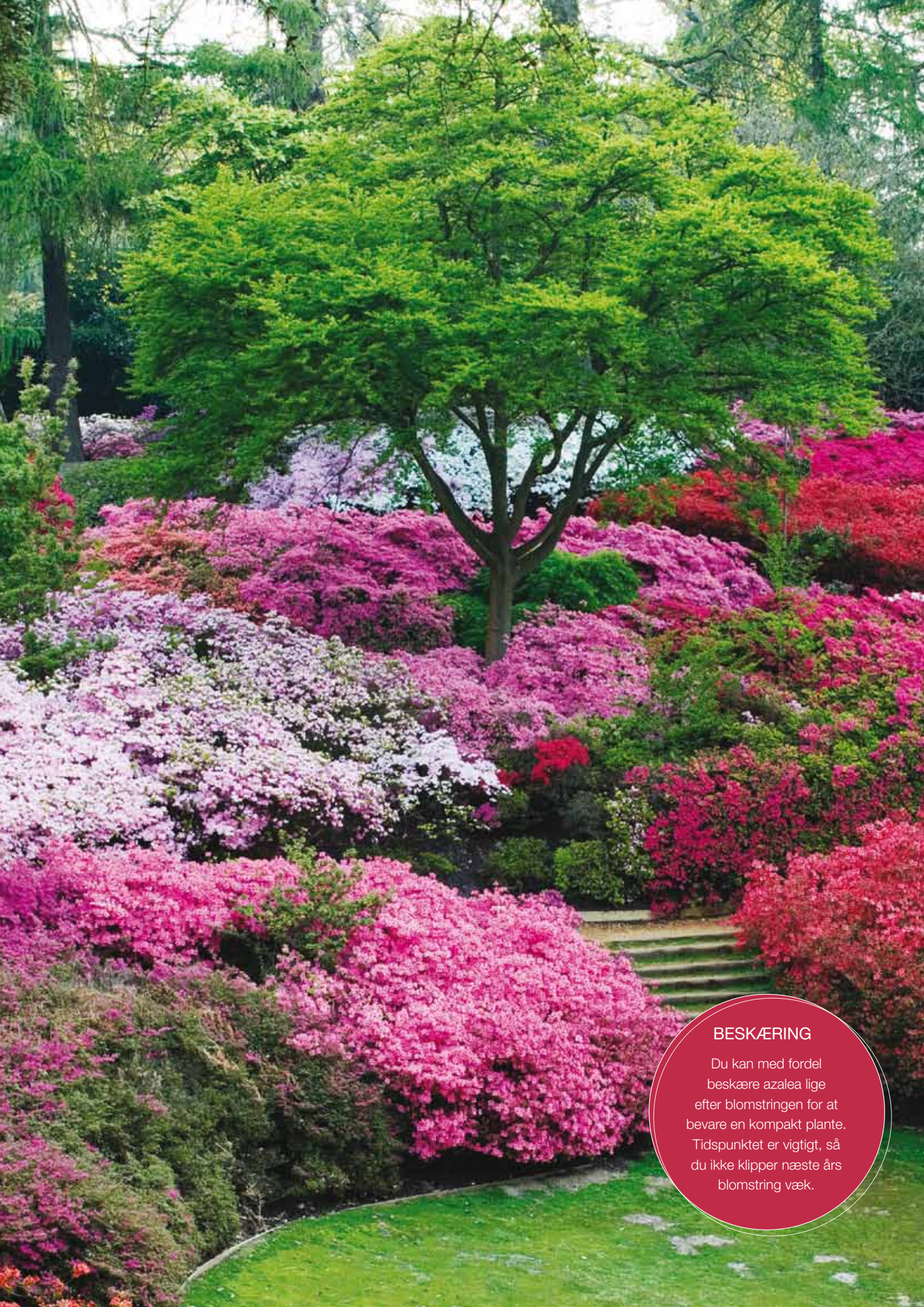
Vidste du at...

Vortemælk har fået sit navn, fordi man brugte den let giftige mælkehvide saft fra stænglerne til at bekæmpe vorter med før i tiden?

Forårsvortemælk,
Euphorbia polychroma

Traditionel forårsbebuder, der er velegnet til krukker, men også gør sig rigtig godt i kanten af stauvedet. Forårsvortemælk kan også bruges til bund under prydbuske. Nyd de gulgrønne blomster fra maj – juni måned. Plant i sol/halvskygge med 7 planter pr. m².

BESKÆRING

Du kan med fordel beskære azalea lige efter blomstringen for at bevare en kompakt plante. Tidspunktet er vigtigt, så du ikke klipper næste års blomstring væk.

Forårspang i surbundsbedet

PLANTED

Azalea elsker sol og skal derfor placeres på en solrig plads

Efter en mørk og kold vinter sukker alle haveejere efter forår med sol, varme og skønne blomster. Modekalenderen peger på 'Happy' farver og hvorfor ikke overføre det til dit surbundsbed? Der findes et væld af løvfældende rododendron – også kaldet azalea, som med deres lysende blomsterfarver på en bund af nyudsprungne sartgrønne blade eller nøgne grene i maj og juni rigtig sætter fut i blomsterbedet.

SÅDAN PLANTER OG PLEJER DU AZALEA

Plantetidspunkt

Azalea eller løvfældende rododendron sælges i pletter eller med jordklump og kan fås i et bredt sortiment i mange forskellige størrelser. Du kan plante hele året rundt, når bare det ikke er frostvejr. Vær dog opmærksom på, at surbundsplanter nemt tørrer ud, så planter du i en tør og varm periode af året, SKAL du sikre dig, at du kan holde bedet vandet op, indtil nedbør igen overtager vandingen.

Plantedybde

Azalea plantes i samme højde, som de er dyrket i, mens de vokser i planteskolen.

Jordbundsforhold

Azalea tilhører gruppen af planter, der kræver surbundsjord. Jordens surhedsgrad i almindelig havejord har en pH værdi på 7 – 9. Surbundsplanter kræver en surhedsgrad på pH 4 – 5. Det betyder, at den almindelige havejord skal fjernes og erstattes af jord i det rette pH niveau. Grav 1 X 1 m og 40 – 60 cm i dybden. Fyld surbundsjord i plantehullet og plant dine azalea-planter her. Har du i forvejen et surbundsbed, er det en god idé at grave et stort plantehul og undersøge jorden, som du graver op. Er det stadig spagnum, kan du bruge det som plantejord, men er spagnumjorden omsat og begynder at ligne almindelig havejord, skal du tilføre friskt surbundstilpasset spagnum i dit plantehul.

Vand og gødning

Når man anlægger et nyt surbundsbed, eller blot tilføjer surbundstilpasset spagnum i plantningsprocessen, kan det være vanskeligt at få vandet den hårdtpressede, lidt tørre spagnum op. Der findes flere tip til at få spagnum til at suge vandet.

TIP

Skær et hul i toppen af spagnumposen og stik vandslangen ind og åbn for hanen, så du vander med et let tryk. "Posen" fyldes nu med vand og tvinger nærmest spagnumjorden til at optage vandet

TIP

Fjern plasten fra spagnumposen og fordel det tørre spagnum i en trillebør. Hent sulfoflasken og fordel lidt opvaskemiddel i jorden. Tilfør vand og bland jord og vand rundt med en greb eller de bare hænder

I tørre og varme perioder vil det være nødvendigt at vande et allerede etableret surbundsbed. Vi anbefaler, at du det første år efter plantningen holder et ekstra øje med bedet, så dine nyplantede azalea ikke lider af vandmangel.

Gød surbundsbedet med surbundsgødning i april måned og igen efter blomstringen først på sommeren. Optimalt vandet og gødet azalea og rododendron bliver sjældent syge eller angrebet af skadedyr.

Storblomstrede azalea

'Persil'

Fra slutningen af maj måned springer denne sort ud med klaser af 8 – 12 hvide blomster med gul ganetegning. 'Persil' har en opret lidt løs vækstform og bliver omkring 1,5 m høj og næsten lige så bred.

'Irene Koster'

De meget spidse kronblade er på ydersiden rosa, mens de indeni er sart rosa og øverst viser den gule tegning. De dejligt duftende blomster ses først i juni, og varer som regel hele måneden.

'Irene Koster' har en opret lidt løs vækstform og bliver 1,6 m høj og omkring 1 m bred.

Rhododendron luteum

Dejlig kraftigt duftende art af rododendron, der er løvfældende og derfor kaldes azalea. Fra midten af maj måned lyser planten op med mange gule blomster, der på stilke sidder i klaser med 7 – 12 i hver.

R. luteum har en opret løs vækstform og bliver omkring 1,6 m høj og op mod 2 m bred.

'Klondyke'

De smukke orange knopper åbner sig fra slutningen af maj måned. Der sidder omkring 9 enkeltblomster i hver blomsterklase, der i udsprungen form er mørkegule.

'Klondyke' har en opret vækst og bliver omkring 1,3 m høj og knapt så bred.

'Soir de Paris'

Sort i sart rosa, der er utrolig smuk i udspring, hvor de udvendige mørkere rosa tegninger giver liv fra slutningen af maj måned. Blomsterne udsender en behagelig sød duft.

'Soir de Paris' har en opret vækst, der med årene bliver tæt. Bliver 1,2 m høj og 1,5 m bred.

'Hotspur Red'

Varmt røde knopper åbnes fra slutningen af maj måned og viser orange tegninger i blomsten, der har en ganske svag duft.

'Hotspur Red' bliver omkring 1,2 m høj og lige så bred. Den oprette, lidt løse vækst bliver med årene mere kompakt.

'Homebush'

Den kuglerunde blomsterstand af op til 16 enkeltblomster kendetegner denne sort af azalea, som med de rosarøde blomster pryder fra slutningen af maj måned og ind i juni.

'Homebush' har en opret pagodeformet flot vækstform og bliver omkring 1,5 m høj og knapt så bred.

'Feuerwerk'

Varm rødlig blomsterfarve med indvendig orange tegning på de ret store blomster, som springer ud sidst i maj måned og i starten af juni. Blomsterne har en svag duft.

'Feuerwerk' er opretvoksende og bliver omkring 1,5 m høj og knapt så bred.

'Golden Eagle'

Stærk orangerød sort, der står med mørkerøde knopper fra midten af maj måned lige inden udspring.

'Golden Eagle' har en kraftig tilvækst. Bliver en opret busk ca. 1,6 m høj og lige så bred.

Nordens Krydderiløg

Ramsløg ud-
mærker sig ved at være
smækfyldte med C-vitamin. Op
til 10 gange så højt et indhold, som
citron. Brug ramsløg som en grønt-
sag eller en krydderurt i salater, sam-
men med kartoffelmos, dampet
som spinat eller finthakket som
drys på f.eks. smørrebrød.

En af de allermest populære krydderurter er ramsløg, der smager som purløg med hvidløgssmag. Ramsløg vokser vildt i mange skovbunde, men det nye er, at du selv kan etablere ramsløg i din have.

Sådan gør du

- Find et sted i din have, hvor der er let skygge. Det kan være under buske og træer eller i skyggen af en hæk – måske i nærheden af køkkenhaven.
- Jorden skal være porøs og nem at grave i. Fjern eventuelt rodukruddt og store sten i en dybde på 15 cm.
- Tilfør nu kompost eller en næringsrig spagnum med ca. 300 l pr. m² bed. Er din jord meget hård og lerholdig, bør du desuden tilføre sand og spagnum for at gøre den porøs.
- I din skovbundslignende jord kan du nu plante ramsløg med 15 planter pr. m². Planter du tættere, får du hurtigere en helt bunddækkende flade, og planter du med færre planter, går der flere år, inden de har spredt sig så meget, at de når helt sammen.
- Ramsløg visner helt ned, når den efter blomstringen har kastet frø. Fra juni måned kan man slet ikke se, at der har været ramsløg i bedet.
- Allerede fra februar kan man igen ane de spæde grønne skud fra planten, som i maj måned lyser flot op med de hvide skærmbloster. Det er på denne årstid, at de nærmest stinker!

Mens du venter...

Har du endnu ikke fået nok ramsløg i din have, og ligger der ikke lige en skovbund fyldt med ramsløg lige på din vej, så kan du bruge purløg eller kinaløg som alternative eller supplerende krydderiløg i køkkenet.

Marinader

Bland olivenolie, salt, peber og eventuelt andre krydderurter sammen med groft hakkede blade af ramsløg. Kom kyllingekød, kalkunkød eller andet kød ned i blandingen og lad den trække i nogle timer, inden du tilbereder kødet.

Pesto

Høst de grønne blade fra ramsløg og kom dem i en blender sammen med en god jomfruolivenolie. Resultatet er en irgrøn pesto, der smager skønt på pastaretten eller det let ristede brød.

Salt

Brug ca. 2 håndfulde nyhøstede ramsløgblade og 1 kg salt. Kom blade og ½ kg salt i blender eller foodprocessor og lad blandingen køre rundt til ramsløgbladene er finthakkede og blandet godt med saltet. Tilføj nu resten af saltet. Læg det lysegrønne salt til tørre på bageplader i et tyndt lag oven på køkkenrulle. Efter få dage er saltet nu så tørt, at det kan kommes i en lufttæt beholder.

Dip

Hak de grønne blade helt fint og bland dem i en god, cremet gedeost, flødeost eller cremefraise. Nyd dippen til grøntsagsstave, chips eller på et godt stykke brød. Du kan også lave dit eget kryddersmør som tilbehør til eks. fiskeretter.

Purløg

10 – 30 cm høj opret plante med hule grønne stængler. Når man ikke at klippe alle stænglerne til spiselig brug, vil de i juni måned blomstre med lilla blomster i kugleform. Purløg er hårdføre og flerårige. Sår sig selv flittigt, hvis man ikke fjerner de lilla blomster. Planter i almindelig havejord på solrig plads.

Kinesisk purløg (Allium tuberosum)

40 – 60 cm høj opret plante med smalle linjeformede grønne blade. Blomstrer i september måned med halvkugler af kridhvide stjerneformede blomster. Smager svagt af hvidløg. Kinesisk purløg er flerårig og fuldt hårdfør. Planter i almindelig havejord på solrig plads.

Jordskokker er supernemme!

HUSK

At overfladen på jordskokker meget hurtigt bliver brun, når den iltes. Laver du et vandbad med citronsaft, hvor du kan lægge de skrællede og nyligt tilberedte jordskokstykker i, undgår du misfarvningen. Koger du jordskokker i mælk, bevares den lyse farve.

Selve dyrkningen

- Læg knolde fra oktober måned og frem til tidligt forår
- Plant fra pottes hele året
- Placér knoldene i rækker med en afstand på 60 cm med 3 pr. løbende m
- Læggedybden er 10 – 15 cm

Jordskokker er meget robuste og kan vokse i selv den mest sandede eller kompakte jord. De elsker sol, men vokser også udmærket i skyggede bede. Knoldene ta-

ger ikke skade af vinterens frost, så det er ikke noget problem at lade bedet overvintre. Du behøver derfor ikke at lægge knolde hvert år, men blot lade enkelte planter stå tilbage til året efter. Når du at spise alle knoldene, er det heller ikke noget problem at lægge knolde samme sted år efter år - jordskokker bliver nemlig sjældent syge.

En gang jordskokker – altid jordskokker. Sådan lyder det fra mange inkarnerede haveejere, der har elsket og hadet disse finurlige og skulpturelle knolde, der på ypperste vis formår at sende en særdeles kraftig 2 – 4 m høj stængel til vejrs hvert år. Skulle enkelte af de meget lange stængler gå i blomst, vil man kunne se en solsikkelignende gul blomst i september – oktober måned – men det er langt fra hvert år, at dette syn ses.

Rå jordskokker

Du kan med fordel spise jordskokker rå. Den sødlige smag, som fremkommer, når jordskokker koges eller ovnbages som rodfrugt, opstår først når de udsættes for varme. Spises jordskokker rå, smager de friskt nøddeagtigt og med en smag, der minder lidt om artiskokker. Brug dem i råkostsalaten, i smoothien, i den grønne salat, eller sammen med æbler og pærer.

Hvad bruges jordskokker til?

Jordskokker indeholder kalium, calcium, fosfor, jern, natrium og lidt C vitamin. Mængden af kulhydrater er høj, men typen hedder inulin og er ufordøjelig. Jordskokker kan derfor med fordel anvendes som kulhydrat til diabetikere, da det ikke påvirker blodsukkerindholdet. Jordskokker er desuden kaloriefattige.

OPSKRIFT PÅ GOD JORDSKOKSUPPE MED TOMATER

3 løg
500 g rensede jordskokker
Olivenolie
6 store fed hvidløg
2 dåser flåede eller hakkede tomater
1,5 l grøntsags bouillon
Oregano
2 dl piskefløde
Salt og peber

Sådan skal du gøre

Kom fintsnittede løg og groft udskårne jordskokker i en gryde sammen med olien. Hæld de øvrige ingredienser i og lad suppen simre til jordskokkerne er møre (ca. 20 min.) Suppen kan nu blendes, men smager måske endnu bedre med hele stykker af jordskokker. Tilsæt fløden og smag til med salt og peber.

Asparges kræver tålmodighed

Asparges har en levetid på op mod 40 år. Er du så heldig, at der i din have allerede er et aspargesbed, må du for alt i verden ikke nedlægge eller flytte det. Det tager nemlig mindst tre år fra plantning til første gang, du kan høste denne særdeles delikate grøntsag.

Grønne asparges

Det er lettest at dyrke de grønne asparges. Plant som plantevejledningen angiver og sørg for at renholde bedet for ukrudt. Tilfør gødning eller kompost først på sommeren og kalk bedet hvert efterår.

Høst de 20 – 30 cm lange skud fra maj måned og frem til Sankt Hans.

Grønne asparges kan dampes eller koges let, hvorefter de spises med lidt dressing eller hakkede æg. Du kan også blande grønne asparges i salaten, eller spise dem rå.

Der findes flere forskellige sorter af asparges, som kan dyrkes grønne.

Hvide asparges

Nogle egne af Danmark har tradition og en jordtype, der muliggør dyrkningen af hvide asparges. Overvejer du at dyrke hvide asparges i egen have, kræver det, at du har en sandblandet jord. Når de første skud af asparges dukker op fra midten af april måned, dækkes skuddet med den sandblandede jord. Hver uge dækkes skuddet med jordvolden, til den når den ønskede højde. Høst af hvide asparges foregår med et aspargesjern, der er et langskaffet jern med en spids i enden, der formår at skære stænglen over. Teknikken går ud på at gribe toppen (så den ikke knækker) og finde bunden ved at stikke aspargesjernet ind i jordvolden. Når man mærker, at der er "bid", skæres stænglen, og den høstede asparges kan trækkes op.

Brug hvide og grønne asparges sammen

Denne opskrift indeholder både hvide og grønne asparges – og på trods af, at det er samme grøntsag, så er smagen helt forskellig.

De hvide asparges skrælles og den træede bund knækkes af. Skæres derefter i længder på ca. 2 – 3 cm. Kog dem i to minutter. Skær derefter de grønne asparges i samme længde og læg 5 – 7 stykker grønne og hvide asparges i en muffinform. Lav en blanding af æg, ricottaost, salt, peber og revet parmesan og fyld formene op. De runde asparges-muffins bages i ovnen i 25 min. ved 170 grader C.

Plantningstidspunkt

Køber du aspargesplanter i bundter som planter uden potte, skal du plante efterår eller tidligt forår. Køber du aspargesplanter i pottes, kan du plante hele året, når blot det ikke er frostvejr.

Afstand

Plant 3 planter pr. løbende meter. Grønne asparges plantes med en rækkeafstand på 1,4 m. Hvide asparges plantes med en rækkeafstand på 1,9 m.

Jordforhold

Plant på en solrig vokseplads i almindelig havejord – gerne sand-

blandet. Sørg for at jorden er fri for rodukrudt og store sten og grav jorden igennem i en dybde på minimum 40 cm. Planter du barrodede asparges, skal du grave plantehullet, så de blækspruttelignende rødder bliver spredt helt ud. Planter du fra pottes, skal plantehullet blot passe til pottens størrelse.

Vand og gødning

Sørg for at vande dine asparges i tørre perioder om foråret. Gødning gives hvert år, når de sidste skud er høstet, og toppen skal have fred til at vokse. Tidspunktet er ca. 1. juli.

Der er nærmest ingen plante, der som syrener bekræfter, at sommeren er nær. Nu er det blevet varmt, og dagens lys og længde får alle vinterdepressioner til at forsvinde. Konfirmanderne er sprunget ud i takt med de smukke, velduftende buske med oprette blomster i flotte farver. De kommende studenter kæmper for at klargøre sig til deres eksamener og elsker at få en buket ned på værelset, der ellers emmer af ungdommens egne lugte!

Nye Syrensorter

FAKTA

Plant storblomstrede syrener som prydbuske i haven. Enkeltstående, eller sammen med andre prydbuske som klokkebusk, dronningebusk eller pibeved.

Nyere storblomstrede sorter af syren

'Belle de Nancy'

Fylde og halvfylde blomster i stor blomsterklase. Knopperne er mørkere rosa eller næsten lilla, mens den i ud-spring viser mange nuancer af både rosa og lilla. Har særdeles megen duft.

'Beauty of Moscow'

Utroligt store blomsterklaser af skønne hvide til svagt rosa blomster fra midten af maj – juni måned. Sorten stammer fra Rusland.

'Primrose' har cremehvide blomster, som sidder i tætte blomsterstande fra midten af maj – juni måned.

'Sensation'

Store blomsterstande med mørke purpurfarvede blomster med hvid kant i hver eneste lille blomst. Blomstrer fra midten af maj – juni måned.

Sådan lykkes du med syrener

Syrener er nemme haveplanter, der vokser i almindelig havejord. Følger du denne række af gode råd, vil dine syrenplanter være flotte i din have:

- Vælg et solrigt voksested
- Grav et plantehul, der er ca. ½ gang større end den potte, eller rodklump, som dækker rødderne på syrenen
- Den opgravede jord fra plantehullet bruges til at fylde op med omkring rodklumpen
- Sørg for at potteklumpen er vandet godt igennem. Sæt planten i en spand med vand i mindst 20 min.
- Placér potteklumpen midt i plantehullet og plant således, at plantens seneste plantedybde er ca. 2 cm under jordens niveau
- Vand med ca. 20 l vand efter plantning
- Nyplantede syrener skal passes med vand i tørre perioder de første 2 år
- Hold rent for ukrudt/græs i en diameter på 1 m
- Gød let tidligt forår og igen efter blomstringen
- Beskær så lidt som muligt, men er det nødvendigt, så gør det fra midten af juni måned, når planterne har blomstret af
- Fjern rodskud, så de ikke tager næring fra "den ægte" syren

De klassiske

'Ludwig Spaeth'

Store purpurviolette, enkle blomster i 30 cm lange blomsterstande. Blomstrer fra slutningen af maj – juni måned. Er en meget gammel sort.

'Charles Joly'

Mellemstore purpurrøde, fyldte blomster fra slutningen af maj – juni måned. Er fra slutningen af 1800-tallet.

'Michel Buchner'

Forholdsvis store blomsterstande med mørklilla farvede knopper, der som åbne er dobbelte og er lysere lilla. Blomstrer fra slutningen af maj – juni måned.

'Katherine Havemeyer'

Relativt store blomster, som er halvfylde og i en farve, der varierer fra mørkrosa til lyslilla. Blomstrer fra slutningen af maj – juni måned.

'Mme Lemoine'

Dobbeltblomstrende rent hvid sort, der blomstrer fra midten af maj måned og hen i juni. Sorten er meget gammel.

Almindelig syren

Almindelig syren

Almindelig syren hedder på latin *Syringa vulgaris* og er frøformerede planter, der i farve varierer fra lilla, lys lilla til næsten hvid. Almindelig syren fås også som en rent hvid sort, der dog varierer lidt i både farve og vækstform.

Brug de almindelige syrener som baggrund eller "vild hæk". Vær opmærksom på, at almindelige syrener laver rodskud og derfor kan brede sig.

Ungarsk syren hedder på latin *Syringa josikaea*, bliver indtil 4 m høj og vokser meget opret med stive grene, der i enderne blomstrer med purpurlilla og hvide duftende blomster i klaser fra maj - juni. Danner sjældent rodskud og er derfor velegnet til hække og hegn.

Kinesisk syren hedder på latin *Syringa chinensis*, og bliver en 2 – 3 m høj bred busk med overhængende blomsterstande. De duftende lilla blomster sidder i klaser fra midten af maj måned og frem til juni. Kinesisk syren plantes som en prydbusk i haven og sorten 'Saugeana' er særdeles velegnet.

Prestonsyren hedder på latin *Syringa x prestoniae*, og blomstrer ca. to uger efter de storblomstrede syrener. Slank opret vækst til omkring 3 – 4 m. Blomsterne, som først springer ud i juni måned, ses som 10-20 cm lange stande med små aflange blomster, der dufter svagt. Prestonsyrener fås i flere sorter i hvide, rosa eller lilla farver. Brug prestonsyrener på samme måde som de storblomstrede syrener.

Syrener til andre formål

De sydfynske syrenhegn er nærmest en turistattraktion fra midten af maj måned, hvor de i landskabet bugter sig som lilla bånd igennem det bakkede landskab. De er plantet for at holde dyrene væk fra markens afgrøder, men også som skel mellem de enkelte husmandssteders marker. Et levende hegn af syrener er afgjort et godt valg, for planterne skærmer godt og giver godt læ.

Sortsvalg

Igennem årene er flere nye sorter af stjerneskærm blevet introduceret. De nye sorter udmærker sig ved at have større blomster og blomster i både mørkere røde farver, klarere rosa farver og rene hvide farver. Forædlingen gør de nyere sorter dyrere, da de ikke kan formeres som frøplanter, men oftest bliver forædlet som meristemplanter i et laboratorium.

'Hadspen Blood'

Næsten sortrød med meget mørke stængler. Blomstrer fra juni – september måned. Bliver 60 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

'Buckland'

Hvid i udgangspunkt, men bliver mere rosa, når den afblomstrer. Blomstrer fra juni – september måned. Bliver 60 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

Stjerneskærm er bestemt ikke en nyhed i staudedebedet, men den er måske ikke så almindelig kendt, som mange andre stauder – og det er egentlig synd, for den blomstrer faktisk lige fra juni måned og frem til september. Stjerneskærm har små, meget dekorative blomster og hører hjemme i den romantiske havestil, hvor de rosa, hvide og røde farver også er rigtig gode. Brug plantevejledningen og plant flere sorter af stjerneskærm i din have – de er gode bunddækkere, fantastiske i buketter og så tiltrækker de mange gavnlige insekter.

Stjerneskærm

'Moulin Rouge'®

Vinrøde blomster med mørk stængel – blomstrer fra juni – september måned. Bliver omkring 45 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

'Alba'

Frøformeret sort, der har nuancer af hvide blomster fra juni – august måned. Bliver 60 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

'Roma'

Rosa sort, der er "ren" i farven og blomstrer fra juni – september måned. Bliver 70 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

'Ruby Wedding'

Vinrød blomst og mørke stængler. Bliver omkring 50 cm høj og blomstrer fra juni – september måned. Plant 9 planter pr. m².

'Rosensinfonie'

Frøformeret rosa sort med nuancer af rosa i blanding. Blomstrer fra juni – september og bliver 60 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

hele sommeren

'Star of Billion'®

Store hvide blomster fra juni – september måned. Bliver 70 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

'Rubra'

Frøformeret mørkerød sort, der varierer i farven. Blomstrer fra juni – august måned og bliver 60 cm høj. Plant 9 planter pr. m².

Plantetidspunkt

Du kan plante stjerneskærm hele året, når blot det ikke er frostvejr.

Jordforhold

Stjerneskærm kan vokse i almindelig havejord, men planter du i en gødet spagnumblandet jord, vil planterne hurtigt få godt fat og vokse til.

Plantested

Stjerneskærm trives i både fuld sol og halvskygge. Står de for skyggefyldt, vil blomsterrigdommen være mindre. Brug stjerneskærm i forgrunden i staudedebedet eller sammen med roserne.

Vand og gødning

Stjerneskærm skal have vand i tørre perioder. Står den i god fugtig jord, vil den hurtigt vokse sammen i tæt bunddækkende klynge.

Et liv med Roser

Tviler du på, om du kan passe dine roser godt nok? Synes du stadig at dine små forsøg på at få dine roser til at blive ligeså flotte som Ghita Nørby's ikke rigtig lykkes? Ernst Jensen og hans kone Birthe Lund-Jensen har viet en stor del af deres liv og kærlighed til roser i haven. En have på blot 730 m² intensivt dyrket med masser af roser, stauder og slyngplanter beliggende lige syd for Ribe, hvor jordbunden mest består af sand! En god jordtype, hvis man dyrker kartofler, men hvordan kan man få roser til at trives her?

Rosenpassion

Når man får lov til at besøge Birthe og Ernsts have i Ribe, er man måske i første omgang ikke helt klar over, at det "bare" er en helt almindelig parcelhushave. En lille intensiv have, der på sin egen charmerende måde udgør lige netop det areal, som gør det overkommeligt at passe på så højt et plan, som Birthe og Ernst gør. "Vi skal da lige rundt i hele haven en til to gange hver uge – ellers mister vi grebet om haven – for der sker bare rigtig meget med planterne hver dag", forklarer Ernst.

Det er helt klart roserne, som er hans mission og passion. Han nærmest forkynder glæden ved at lykkes med roser i haven. Den nærmest ubeskrivelige glæde ved at iagttage en svulmende rosenknop åbne sig bløsterblad efter bløsterblad. Farveskiftet, mens rosen efter nogen tid afblomstrer for til sidst at løsne alle bløsterblade, som så falder til jorden. "Der er jo stor forskel på de enkelte rosenarter. Nogle præsterer helt klart mange flere blomster end andre sorter. De enkelte blomster er så forskellige i udformning, at selv en mindre blomsterrig

Ernst Jensen har et næsten personligt forhold til hver eneste rose i sin have - her er det sorten 'Aïcha'

Birthe Lund-Jensen er ligesom sin mand Ernst glad for roserne, men som havearkitekt er plantekendskabet stort og bredt, hvilket har betydet, at både slyngplanter og stauder er blevet en del af plantesamlingen

sort alligevel finder plads i samlingen", smiler Ernst, der gennem årene har afprøvet et stort antal nye – og gamle – sorter i sin have i Ribe.

Vokset op med roser

Ernst Jensen er vokset op på en gård, hvor der både var prydhave og nyttehave. "Jeg har altid haft meget kærlighed til roserne i min mors have", fortæller Ernst med et glimt af barndommen i øjnene. Favoritten var en dybt rød unavngiven sort, der senere er blevet bestemt som "Mørk Ellen Poulsen". I sit voksenliv har Ernst ikke altid været "rosoman". Et nybygget hus på bar mark og en have, der skulle startes helt forfra, bar nogle skuffelser med sig. Hårde vintre og sandstorme var svære at hamle op med. Det første rosenbed gik efter få år "i vasken". Den nærmest traumatiske have-skuffelse, blev dog alligevel erstattet af lysten til at få roser til at gro. Sidst i 1990'erne blev han medlem af Det Danske Rosenselskab, hvor han også fandt kærligheden ved mødet med Birthe. Birthe er havearkitekt

og valgte at flytte fra Nordsjælland til matriklen nær Øster Vedsted v. Ribe. I sit civile liv har Ernst arbejdet som bankmand og været leder af civilforsvarets brandvæsen. Altid har han brændt for de smukke roser, der med deres udtryk af skønhed dagligt giver ham mange oplevelser og nye indtryk.

Nedskrevne erfaringer

Kombinationen af rosenamatør og havearkitekt giver godt afkast. Den evige diskussion om, hvad der er mest korrekt og snakken om, hvilke sorter, der er værd at plante og anbefale, holder parret ikke for sig selv. Via Rosenselskabet har Ernst gennem mange år været flittig debattør og forfatter omkring næsten alle aspekter ved rosendyrkning. "Det er faktisk alle disse små artikler med gode tips og råd, der danner grundlaget for min bog", smiler Ernst. Bogen blev en realitet, da haveentusiast og forlagsindehaver Claus Dalby opfordrede Ernst til at få skrevet bogen. Den er fyldt med fotos, som Claus Dalby har taget i Birthe og Ernsts have. Endnu et

venskab skabt med kærlighed til roserne som grundlag. Bogen er skrevet på en måde, som gør, at man som haveejers bare må tage planteskeen i den anden hånd og så få styr på det med de roser. Få styr på, at kvalitet koster. "Det er sjovere at købe for 80 kroners glæde, end at købe for 40 kroners ærgrelser!", skriver Ernst i sin bog. Kvalitetsrosenjord, kvalitetsbeskæresaks og ikke mindst rosenplanter i god kvalitet. Logisk lyder det da også i mine ører, når Ernst siger: "Selvfølgelig kan man ikke forvente alverden, når man i kassekøen køber en togrenet rose med fra byggemarkedet – en rose, der er pakket ned i en papkasse og dyppet i voks. Det vil nærmest være et mirakel, hvis man får noget ud af den". Nej, roser skal købes i et ordentligt havecenter. Rosens rødder skal være hvide og friske indeni, bladene sunde og grønne, og så skal rosenbusken være velforgrenet. Skal man dyrke roser i haven, skal man ikke være nærig. Roser koster penge, men hvad betyder det, når glæden og fornøjelserne med roserne er så rige?

De fleste stauder kan sagtens vokse sammen med roser, når de blot ikke plantes i samme plantehul og derved konkurrerer om pladsen under jorden. Her er det storkenæb, der kryber op gennem buskrosen og "får den til at blomstre" tidligt

Stauder sammen med roser giver god synergi. Plant aldrig stauder helt tæt på roserne, så tager de næring fra roserne. Undgå aggressivt voksende stauder – eller spørg i dit havecenter, hvilke stauder, du kan plante sammen med roser

Gødning, vand og kærlighed

Et af Ernsts mange mottoer er: Roser skal have masser af gødning, vand og kærlighed – sidstnævnte kan ikke overdrives! Har man, som Birthe og Ernst sandblandet jord, skal der "en smule" jordforbedring til. Der findes flere forskellige muligheder, når jorden skal forbedres og forberedes til roser. Roser har et fint og fyldigt rodnet, der forsyner toppen med vand og næring. Planter du roser i en krukke, vil røddernes mulighed for at finde næring være begrænset af krukkenes rumfang. På samme måde gælder det, når du planter roser i din havejord, som ikke er helt brugbar til roser. Jo større hul du graver og forbedrer jorden i, jo større mulighed har rosens rodsystem for at finde de rette mængder næring. Rosenjord er næringsmæssigt tilpasset specielt til roser. Overvej du at anvende andre komposterede produkter, skal du huske at sætte dig grundigt ind i, hvor "stærke" de er, så du ikke risikerer at skade rødderne på dine roser.

Se i øvrigt Plantevejledning s. 30-31.

Skadedyr og svampesygdomme

Vi kommer ikke udenom, at roser tiltrækker skadedyr og ofte får pletter på bladene. Ønsker du at have roser i din have, der ikke er plaget af skadedyr og pletter på bladene, vil det næppe være muligt uden brug af sprøjtemidler. "Vi er selvfølgelig ikke vilde med at bruge kemikalier i vores have, så vi sprøjter med omhu. Rosensorten 'Louise Odier' er en god indikatorplante for svampesygdomme. Vi holder ekstra øje med "hende", og så snart hun begynder at få pletter, sprøjter vi alle vores roser mod svampesygdomme", forklarer Ernst. Skadedyr i form af gåsebillær, viklerlarver og bladlus kan bekæmpes med kemiske sprøjtemidler. Når det gælder svampesygdomme er det svært at komme udenom kemien. "Vi har stor erfaring med brug af svampemidler og tror på, at en "vaccination" mod diverse svampesygdomme er bedst. Denne forebyggende vaccination foretages FØR et større angreb er på vej.

Den ugentlige pasning af roserne

I Birthe og Ernsts have er der ikke tale om et enkelt rosenbed – hele haven er fyldt

Metalstativerne er selv-designet. Bemærk den runde afslutning i toppen – den virker beskyttende for både klematis og rose, når de lange skud hænger udover kanten

Næsten helt sort klematis som i kontrast til lyse roser virker både dragende og oprørske. Er også god i små buketter sammen med – ja, hvilken som helst rosenfarve

Klematis er ligesom roser yndefulde og smukke. Denne blålige sort er enkel og galant og passer rigtig godt sammen med rosafarvede roser

Clematis 'Durandii'

Clematis 'Romantica'

En af de mest robuste roser i Birthe og Ernsts have er den dejligt duftende Rosa 'Hansa'. Mange andre sorter af roser ville ikke kunne klare at stå så vindomsust, som rosen her gør

med roser! Der skulle, ved sidste "folketælling", være 325 af slagsen fordelt på 165 forskellige sorter. I hele blomstrings-tiden går arbejdet først og fremmest ud på at rense alle de visne blomster af – renklippe brækkede grene og holde øje med skadedyr og svampesygdomme. Når jorden skal renholdes bruger Ernst skuffejern og rive. "Vores bede er indrettede, så vi ikke behøver at træde ud i bedene. Når man trykker jorden i rosenbedet, bliver den kompakt i stedet for at være porøs og nem for roserne at ånde i", forklarer Ernst, mens han viser de små inspektionsgange med natur-trædesten, som flere steder er anlagt på tværs af selve bedet. I marts måned, når vi tildeler roserne en portion organisk gødning, bruges en tretandet kultivator til at iblande gødningen samt løsne overjorden, så jorden igen bliver luftfyldt efter vinterens snetryk og store mængde væde. Jorden i bedene er i det sene efterår altid rene for nedfaldne svampeinficerede rosenblade. Ja, faktisk er det den ekstra hygiejne i bedene om efteråret, der mindsker svampesygdommene

det næste år. Resten af havesæsonen bruger Ernst et skuffejern til at løsne de små ukrudtsplanter inden de får alt for meget fat. I modsætning til et hakkejern, virker skuffejernet kun i den allerøverste jordoverflade og får på den måde ikke en masse nye ukrudtsfrø frem fra de underliggende jordlag.

Inspiration fra Europas rosenparker

- At rejse er at leve. Sådan beskrev H. C. Andersen sit virke som forfatter. De mange rejser gav inspiration, der netop i kraft af hans rejser fik inspiration til de mange eventyr, historier og romaner, som han har beriget hele verden med. Når Birthe og Ernst søger inspiration, rejser de også. De hjælper sågar andre rosenelskere til at få inspiration, for det er bl.a. dem, der står for turene i Rosenselskabet. Busture, hvor de nordeuropæiske lande Tyskland, Holland, Belgien og Frankrig besøges i juni måned, når roserne står med deres første flor.

Birthe og Ernsts bedste offentligt tilgængelige rosenhaver

Danmark	Geografisk Have i Kolding og Valbyparken
Sverige	Trädgården i Göteborg
England	Mottisfont Abbey
Tyskland	Sangerhausen, Planten und Blumen i Hamborg, Botanisk have i Hamborg
Holland	Westbroekpark i Den Haag
Frankrig	Bagatelhaverne i Paris

Rosarium Uetersen

Charles de Mills

Champion of the world

Baron Girod de l'ain

Odyssey

Ernst Jensen anbefaler

Planteringstidspunkt

Skal du anlægge et helt nyt rosenbed i din have, anbefaler Ernst Jensen, at du gør det i det tidlige efterår.

Roser, der er pottedroede kan plantes hele året, når blot jorden ikke er frossen. Planter du barrodede roser, skal du plante fra midten af oktober og frem til april måned.

Plantested

Roser skal plantes lyst og solrigt med masser af luft omkring sig. Plant aldrig tættere end 40 cm fra en husmur – tagets udhæng hæmmer mængden af regnvand.

Jordforhold

Har du:

Stiv lerjord?

Jorden skal graves godt igennem eller fræses dybt for at give dræn i bunden. Læg derefter 10 cm groft sand og 10 cm harpet muld (uden ukrudtsfrø) ud på bedet. Så graves eller blandes lerjorden godt med det tilførte jordforbedringsmateriale.

Sandjord?

Fjern de øverste 20 cm sandjord og erstat dem med harpet muld, champignonmuld eller spagnum samt en god portion lergranulat. Bland det godt sammen i bedet.

Rosenjord indeholder en stor mængde naturlige næringsstoffer og mikroorganismer, der skaber liv i jorden. Jorden er porøs og giver godt med ilt til rødderne. Bland rosenjorden med den opgravede jord hver gang du planter roser.

Plantedybde

Grav et stort hul, ca. 50 x 50 cm samt 50 cm i dybden. Sørg for at jorden i bunden er løsnet godt. Rosen plantes, så podestedet (det fortykkede sted, hvor grenene udspringer) er 5 – 7 cm under jordens overflade. Fyld 2/3 af jorden i plantehullet og træng let til med skoskuden rundt om hele rosen. Hæld 10 l vand (en stor spand) omkring rosen. Når vandet er sivet ned, kan resten af jorden lægges på.

Når rosen nærmer sig sin første vinter i din have, vil et yderligere jorrdække på ca. 10 cm løse havejorden beskytte den mod hård frost. Husk at fjerne jorden fra rosen næste forår – ellers vil rosen have svært ved at trives optimalt.

Gødning

Type	Tidspunkt	
Basisgødning	Først i marts	Organisk naturgødning – se doseringen på produkterne
Basisgødning	Midten af marts	NPK 12-5-14, 100 g (svarer til 4 snapseglass) pr. m ²
Vedligeholdelsesgødning	April	Rosengødning eller 25 g NPK pr. m ²
Vedligeholdelsesgødning	Maj	Rosengødning eller 25 g NPK pr. m ²
Vedligeholdelsesgødning	Juni	Rosengødning eller 25 g NPK pr. m ²
Vedligeholdelsesgødning	Juli (senest 10. juli)	Rosengødning eller 25 g NPK pr. m ²

Kompost til rosenbedet tildelt hvert efterår er godt som jordforbedringsmiddel.

Vanding

Ingen gødning uden vand! Roser spiser ikke – de drikker kun! Den, der gøder godt, må vande godt!

Det er især grundvandingen om foråret (maj måned), og lige inden roserne kommer i fuld blomst, der er uundværlig for rosernes senere præstationer. Kig godt efter i regnmåleren. En regnbyge giver måske 3 mm vand – det er slet ikke nok til at vande roserne godt til. Det kræver omkring 25 mm vand at gennemvande sine roser. Har nattens regn givet 15 mm, må vi altså supplere med de sidste 10 mm.

Vand hellere én gang hver uge, end en lille smule hver dag. Vander man ofte, men lidt, vil rosens rødder søge i overfladen. Her vil jorden først tørre ud og er derfor blot en måde at "narre" roserne på.

Vand helst om morgenen, så bladene kan nå at tørre i løbet af dagen. Vander du med havespreder, skal du undgå at vande midt på dagen, hvor fordampningen – og dermed vandspildet – er størst. Vander du, så du ikke rammer bladene, kan du sagtens vande på hvilket som helst tidspunkt, du ønsker.

Ernst Jensen anbefaler

Udtynding i marts – beskæring i april

De tidligstblomstrende roser, de botaniske roser, samt de slyngroser, der blomstrer på andet års skud, udtyndes allerede tidligt i marts måned. Det er altså kun gamle roser, der er blevet massive af alt for mange skud, som udtyndes. Fjern nogle af de ældste og mest udtjente grene ved basis af grenen.

Beskæringen i april må først udføres, når udsigten til vedvarende frost eller streng nattefrost er ovre. Enkelte minusgrader om natten betyder ikke noget.

Beskæringens grundregler:

1. Alle visne og døde grene fjernes ved basis
2. Beskadigede og knækkede grene beskæres tilbage til friskt ved
3. Grene, der vokser på tværs/indad, fjernes. Også de helt små piberensertynde skud, der vokser frem fra basis, fjernes
4. Længdeskud afkortes til ønsket længde
5. Sideskud afkortes til ønsket længde – typisk 3 til 5 øjne
6. Udtynding. Fire-fem år gamle grene fjernes ved basis, eller hvor et nyt kraftigt skud er vokset frem
7. Al beskæring foretages 6 mm over en udadvendt knop i et let skråt snit væk fra knoppen
8. Til sidst rettes grenene til, så busken ser harmonisk ud
9. Skær altid ned til friskt ved

Bedroser

Roser, der står tæt sammen i et bed, skæres tilbage afhængigt af, om de er storblomstrede (10 – 20 cm) eller buketroser (25 – 30 cm). Står roserne frit plantede, studs de kun – men altid ned til friskt ved.

Buskroser

Her findes der mange typer. Ens for langt de fleste gælder:

- Sidste års kraftige bundskud halveres i længden
- Gamle skud afkortes til ønsket længde
- Sideskud afkortes, så der er 3 – 5 øjne tilbage

Klatre- og slyngroser

Sidste års nye skud er bundet godt op i løbet af sommeren og efteråret. Lodrette skud blomstrer ikke særlig meget, så de skal

bindes ud til siderne. Fjern derefter én eller flere af de ældste og mest udtjente grene ved basis.

Roser på stamme

Sorter med små blomster skæres tilbage til en grenlængde på 15 – 20 cm. Storblomstrede sorter skæres tilbage til ca. 10 cm grenlængde.

Støtte og opbinding

Klatre- og slyngroser får meterlange skud og kan ikke bære sig selv. De kræver støtte og opbinding. En stolpe eller flere, hvor man kan "tøjre" de lange skud, er en god løsning. Rosenbuer eller stativer af metal er også en mulighed – eller måske et plankeværk? Kraftige buskroser, eller roser med meget tunge blomsterhoveder, kvitterer også for støtte og opbinding. Der findes flere forskellige løsninger i dit havecenter, eller du kan placere en stolpe/kraftig bambuspind ved din rose og derefter føre opbindingssnor fra stolpen og ud omkring et par grene i rosenbusken – i et mønster som fra oven ligner en margueritteblomst.

Roser i krukker

Vælg først og fremmest roser, der maksimalt når 1 m i højden, når du skal plante i krukker. Vælg krukker på minimum 50 cm i diameter. Plant i en jordblanding af rigtig god kvalitet. Sørg for, at der er hul i krukken og placér gerne krukken på "fodder", så overskydende vand kan løbe væk fra krukken. Roser i krukker skal gødes med flydende gødning – en lille smule ved hver vanding. Sørg for, at jorden i krukken aldrig tørrer helt ud. Når vinteren nærmer sig, skal krukken stilles i ly for regn og vind – bedste sted er i en carport, hvor der fortsat er masser af luft og lav temperatur. Bind eventuelt en vintermåtte omkring. Næste forår tages hele klumpen op af krukken og de øverste 4 – 5 cm jord skrælles af, hvorefter rosen igen plantes med frisk rosenjord på toppen. Rosen beskæres i samme arbejdsgang.

Frillice/kruset iceberg

Rød egeblad

Lollo Bionda/pluksalat

Grøn egeblad

Iceberg

Grøn egeblad

Romainesalat

Lollo Rossa

Hjertesalat

Salater

trin for trin

TIP

Som nybegynder er det vigtigt, at du ikke uhmættet sår og planter for mange forskellige grøntsager i køkkenhaven. Start med nogle få – og udvid langsomt. Undgå at gøre det for besværligt fra starten, så får du større glæde både i køkkenhaven og senere i køkkenet.

Vi er alle enige om, at det at dyrke selv giver pluspoint i forhold til livsglæde. Som husejer har man, udover selve boligen, tilmed fået et stykke jordtilliggende, der kan bruges til mange ting. Nogle skynder sig at fælde alt, så græs og plante en hæk. Fylder dernæst haven med gyngestativ, sandkasse og fodboldmål. Andre vælger at anlægge bede med roser, stauder og rododendron. Valget er frit, og du kan helt selv bestemme, hvordan du har lyst til at bruge din have. På de næste sider kan du få gode råd til, hvordan du kommer i gang med at dyrke dine egne grøntsager, og vi har valgt at tage udgangspunkt i at dyrke salat. Måske har du allerede forsøgt at dyrke salat i haven, men rækkerne forsvandt i ukrudt? Hvad gik galt? Kan du gøre noget anderledes og så lykkes?

1 De første frøposer

Når marts måned oprinder, presser de første frøposer sig ind i sortimentet i dit havecenter. Det er her, det største sortiment af grøntsager findes, og der er altid friske frø på hylderne. Hver frøpose indeholder frø i forskellige størrelser og former afhængigt af, hvilken plante, der er høstet frø fra. Nogle frø er aflange, mens andre er runde. Én ting er fælles for alle salatfrø – de er meget små! Når du køber frø, skal du sikre dig, at mængden af frøposer ikke overstiger dit ambitionsniveau – du skal prøve at begrænse lysten og få succes med færre sorter.

2 Læg en plan

For at give de nye salatplanter en god start, er det vigtigt at holde sig til de anvisninger, som står på frøposen. Nogle skal sås direkte i jorden, mens andre anbefales at forspires. Mål din køkkenhave op og lav en plan over de rækker af salat, som du ønsker i den kommende sæson. Husk på, at mange salatsorter er hurtige at dyrke – så dyrker du dem alle på én gang, vil du i tre uger drukne i salat, for derefter slet ikke at have mere salat resten af sommeren. Du kan evt. inddelte din køkkenhave i tre afdelinger med hvert deres hold af salat – en god måde at forlænge salatsæsonen på.

3 Såning

For at få et godt resultat, er processen med at så meget vigtig. Først og fremmest skal temperaturen i jorden være tilpas. Sådybden skal være korrekt, så frøet har kræfter nok til at komme op – og omvendt ikke ligger så højt, at det blæser væk. Derudover har fugtigheden i jorden meget at sige. Er der for tørt, spirer frøet ikke.

4 Udplantning

Mange salattyper danner "hoveder". Sår man sine frø ud på en lang række, vil afstanden mellem hver plante være ujævn. For at undgå dette, kan det være en god idé at så i en bakke, eller købe udplantningsplanter, og derefter plante hver enkel lille salatplante ud med behørig afstand. Husk at salatplanter, der først er sået i drivhuset er sarte. Afhærdning af planterne sker ved at flytte kasserne udenfor i nogle timer en uges tid før, du planter dem ud. Resultatet er flotte ensartede "hoveder", der ikke står for tæt.

TIP

Vand altid sårillen, inden du fordeler frøene i jorden

5 Udtynding

Vælger du at så i en række, kan du opnå samme resultat, som ved udplantning, når blot du sørger for at udtynke de planter, der står for tæt på hinanden. Det kræver disciplin og timing, men kan sagtens lade sig gøre.

6 Pasning

Under hele spiringsprocessen er det nødvendigt dagligt at sørge for, at der vandes, så den lille kimplante ikke dør, inden den får dannet rødder. Når først salatplanterne har udviklet deres rodsystem, skal de nok klare sig. Er foråret meget nedbørsfattigt, vil salaten vokse langsomt og blive stærk eller bitter. Tilførsel af vand i en tør periode er altså i sådanne tilfælde en god idé, men ikke livsnødvendig for planterne. Lugning er en disciplin, som kan udføres på mange måder. Når man dyrker i rækker kan jorden mellem rækkerne løsnes med hakke- eller lugejern, så de nyfremspirede ukrudtsplanter visner, så snart de har fået hovedet over jorden. Gør det én gang om ugen, så har du fuld kontrol over ukrudtet. Håndlug dernæst i rækken mellem salatplanterne, så ukrudtet ikke bruger al vand, næring samt lys fra de nye lidt sarte salatplanter.

7 Høst

Nogle salattyper kan høstes ved at fjerne de yderste blade, og lade "hertet" vokse videre til det nærmest bliver en stok. Det er en god metode, hvis man ikke bruger så meget salat, eller blot ikke har så mange salatplanter. Rucolasalat høstes man ved at plukke blade af hver enkelt plante, mens mange hovedsalater høstes ved at skære hele hovedet af ved jordoverfladen.

Salattyper

Vårssalat

Vokser ved lavere temperaturer og sås ofte året før, det høstes. Det står altså ude hele vinteren.

Såtidspunkt: august – september

Sådybde: 1 cm

Planteafstand: 10 cm

Rækkeafstand: 15 cm

Salat

Der findes et meget stort og bredt sortiment af spændende salater, som alle kan dyrkes her i Danmark. Farve, form og smag varierer, så prøv dig frem og find dine favoritter.

Såtidspunkt: maj - juli

Sådybde: ½ cm

Planteafstand: 2 – 3 frø pr. 20 cm

Rækkeafstand: 40 cm

Rucola

Der findes to typer af rucola. Den almindelige rucola (Eruca) og den vilde rucola (Diplotaxis). Almindelig rucola har en mildere smag end den stærke vilde.

Såtidspunkt: april - september

Sådybde: ½ - 1 cm

Planteafstand: 15 cm

Rækkeafstand: 30 cm

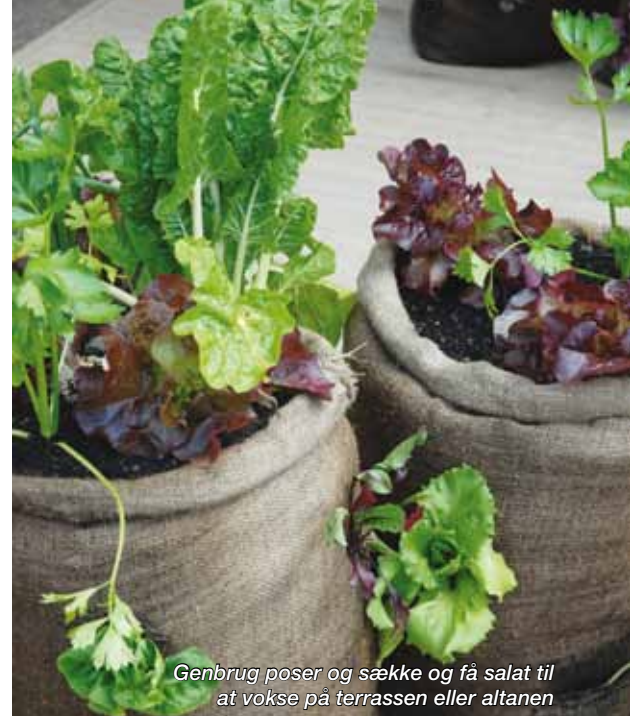
”

Vidste du at...

Rucolasalat tilhører korsblomstfamilien (ligesom kål)
Salat tilhører kurvblomstfamilien
Vårssalat/feldssalat tilhører baldrianfamilien

Genbrug vinkasserne og indret mobile grøntsagsbede

Genbrug poser og sække og få salat til at vokse på terrassen eller altanen

Sigte brugt som amipel til sommerens søde bær

Når grøntsagerne ikke står på snorlige rækker

Drivhus uden hvide kodkasser og plastik – men med naturmaterialer og skøn frodig stemning

Plant salat og kål rundt i cirkler omkring klatrebønner i blomsterbedet

Kartofler for sjov

Den mest dyrkede grøntsag i haverne er kartoffelen. I disse år er det almindeligt at dyrke kartofler i pletter, spande og krukker, hvor man for bare få år tilbage kun lagde knolde i snorlige rækker, for nogle måneder senere at grave toppen op og spise de nye sprøde gule kartofler, som den ene knold havde formået at opformere sig til.

SIMPEL OPSKRIFT PÅ DYRKNING AF KARTOFLER I KØKKENHAVEN

- Forspiring:** Læg kartoffelknoldene med "øjene" opad i en kasse eller æggebakke i ca. 3 uger ved 10 – 15°C i et lyst rum fra starten af marts måned
- Opvarme jorden:** Jordstykket dækkes med plastik 2 uger før lægningen – herved opvarmes det øverste jordlag. Plasten kan efter lægningen igen placeres på jorden, for fortsat at holde temperaturen oppe. Fjern plasten inden kartoffeltoppene bryder gennem jordskorpen
- Lægning:** Læg hver knold med spirerne opad 10 cm ned i jorden med en afstand på 30 cm mellem hver knold. Rækkeafstand på 40 cm
- Pasning:** For at undgå grønne knolde, hyppes der jord op omkring planterne, når de er ca. 25 cm høje. Sørg for at holde ukrudt væk og vand i tørre perioder
- Høst:** Når kartoffelplanterne blomstrer, kan du høste knoldene

Når du dyrker i andre beholdere

Der er ikke nogen begrænsning for, om du dyrker kartofler i en spand, en stor potte eller i din trillebør! Vigtigst er det, at du vander - og at overskydende vand kan løbe ud af din beholder. Dernæst skal jorden, som du dyrker i, være til at arbejde med. Du kan i princippet godt grave overjorden af din havejord og fylde i din beholder; men hvis du planter i en spagnumblandet jord, er det lidt nemmere at have med at gøre. Vælg en spagnumblanding med lavt gødningsindhold.

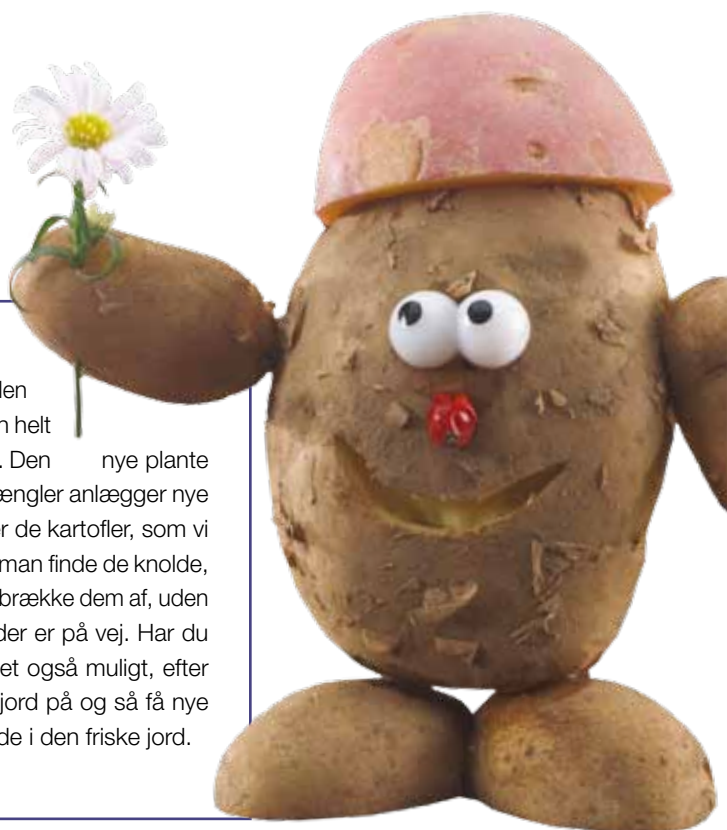

Flytbare beholdere

En af fordelene ved at dyrke i beholdere er, at du kan starte tidligt op. Læg dine forspirede kartofler allerede i marts måned og sæt dem i drivhus, hvor temperaturen er højere. Når risikoen for nattefrost er ovre, kan beholderne med fordel sættes udenfor. Husk at vande beholderne flere gange om ugen, når de står i drivhuset.

Høst flere gange

Læggekartofflen eller moderkartofflen har så meget energi, at den får en helt ny kartoffelplante til at spire frem. Den nye plante har et stort rodnet, der via rodstængler anlægger nye knolde, der vokser frem og bliver de kartofler, som vi høster. Med lidt forsigtighed kan man finde de knolde, der har en passende størrelse og brække dem af, uden at det går ud over nye knolde, der er på vej. Har du en cylinderformet beholder er det også muligt, efter første høst, at lægge et nyt lag jord på og så få nye jordstængler til at anlægge knolde i den friske jord.

Sommerbuske

Plantningstidspunkt

Buske får du i store pletter, hvori de på planteskolen har vokset i ca. et år. Det er muligt at plante fra pletter hele året, når blot det er muligt at grave i jorden. Lav plantehullet 1½ gang så stort som pottens rodklump, og sørg for at jorden i bunden af plantehullet er løsnet godt.

Jordbundsforhold

Buske vokser i almindelig havejord, og du kan sagtens anvende den jord, som du netop har gravet op, til at fylde plantehullet med. Har du meget leret jord i din have, vil det være en fordel at iblande 50% gødningsberiget spagnum i den jord, som du fylder op med.

Vanding

Sørg altid for at den potteklump, du skal til at plante, er helt vandmættet. Sæt den i en balje eller spand med vand i

mindst 30 min. Efter plantningen skal du vande med 20 l vand pr. plante. Det er nødvendigt at vande i tørre perioder i det første år efter plantningen.

Gødning

Gød dine prydbuske hvert forår med en all-round kvalitetsgødning fra dit havecenter.

Beskæring

Det er ikke nødvendigt at beskære blomstrende buske i haven. Lad dem vokse til og udfolde deres blomsterrige grene. Efter ca. 5 – 8 år vil mange sommerbuske have godt af at blive forynget. Sav eller klip ca. 1/3 del af de ældste grene af helt ved jordoverfladen inden nye blade springer ud, og gentag beskæringen efter behov. Står dine prydbuske et sted, hvor de kommer til at fylde for meget, sker der ikke noget ved at reducere deres tilvækst – ligesom når man klipper hæk.

VIDSTE DU AT...

Stjernetop har hule grene og er nært beslægtede med hortensia?

Stjernetop foretrækker en solrig vokseplads, men er ellers nøjsom og tørketålede.

Lille stjernetop, *Deutzia gracilis*

Lav busk, der kun bliver omkring 1 m høj. Tæt vækst med mange lidt tynde oprette grene, som fyldes med hvide blomster i juni måned. God til forgrunden af busketter.

Stjernetop

'Mont Rose'

Robust og lidt kraftigere stjernetop, der kan blive 2,5 m høj. Rosafarvede blomster, der sidder i halvkugleformede stande i juni måned. Planter som baggrund i bedet eller som uklippet hæk.

'Strawberry Fields'

Smuk, mørkerosa blomstrende, lav busk, der i modsætning til den almindelige stjernetop, har overhængende grene. Bliver omkring 1,5 m høj og op mod 2,5 m bred. Blomstrer fra juni – juli måned. Blomstrer bedst i fuld sol.

Øibeved eller duftende jasmin

'Aureus'

Kuplet vækst med tæt forgrening og omkring 1,5 m høj busk med limegrønne blade varierende fra mere gule til næsten grønne. Enkle, hvide blomster fra slutningen af juni måned og ind i juli. Kraftig duft. Planter solrigt og gerne i læ.

'Phico'

Meget hårdfør og robust sort, der er udvalgt i Danmark. Bliver omkring 2,5 m høj og bred. Store enkle blomster med kraftig duft fra midten af juni måned. Skal beskæres efter 4 – 5 år for at opretholde blomstringen.

'Silberregen'

Lav tæt busk, der bliver 1 – 1½ m høj og bred. Enkle hvide blomster med stærk duft på enden af hvert sideskud får derved busken til at ligne "sølvregn". God til forgrunden af busketter eller ved terrassen, hvor dens duftende blomster rigtig kan nydes.

'Schneesturm'

Opret, tæt busk, der bliver 2,5 m høj og har svagt overhængende grene. Hvide, fyldte og kraftigt duftende blomster i små klaser fra slutningen af juni måned og ind i juli. Planter solrigt og beskæres efter ca. 5 år for at opretholde blomstringen.

'Alexandra'

Purpurrøde blade, der næsten fremstår som sorte! Lav tæt busk, der bliver omkring 1 m høj og lidt bredere. Får rosarøde blomster i juni måned. Planter i sol eller halvskygge.

'Red Prince'

Bliver 1½ m høj med lysende røde blomster fra midten af maj måned. Løvet er mellemgrønt og står flot i kontrast til de mørkerøde blomster.

'Snowflake'

Lidt stivgrenet opretvoksende busk på 1 – 1½ m højde. Rent hvide klokkeformede blomster - fra juni til juli måned - pryder denne frodige sort af klokkebusk.

'Variegata'

Hvidbrogede blade, der lyser dejligt op i bedet. Sorten har en god tæt vækst og kan blive op mod 3 m høj og næsten lige så bred. Lyserøde blomster fra maj måned.

En bund af storkenæb

Spørg i dit havecenter,
hvilke sorter, der er vel-
egnede til dit bed i haven
– de har rigtig mange for-
skellige at vælge imellem.

'Phillip Vapelle'

Højde: 40 cm
Blomstringsfarve: blåilla
Blomstringstid: juni - juli
Lysforhold: sol/halvskygge
Antal planter pr. m²: 9 stk.

'Ballerina'

Højde: 15 cm
Blomstringsfarve: Lillarosa
Blomstringstid: juni - september
Lysforhold: sol/halvskygge
Antal planter pr. m²: 12 stk.

'Biokovo'

Højde: 20 cm
Blomstringsfarve: Lys rosa
Blomstringstid: juni - juli
Lysforhold: sol/halvskygge
Antal planter pr. m²: 9 stk.

Cinereum var. 'Purpureum'

Højde: 20 cm
Blomstringsfarve: Lillarød
Blomstringstid: juni - september
Lysforhold: sol/halvskygge
Antal planter pr. m²: 12 stk.

'Karmina'

Højde: 25 cm
Blomstringsfarve: mørk rosa
Blomstringstid: juni - juli
Lysforhold: sol/halvskygge
Antal planter pr. m²: 9 stk.

'Beavan's Variety'

Højde: 40 cm
Blomstringsfarve: Lillarød
Blomstringstid: maj - juli
Lysforhold: sol/halvskygge/skygge
Antal planter pr. m²: 6 stk.

TIP

Plant altid bunddæk-
kende planter i jord, der er fri for
rodukrudt. Sørg for at vande godt
både før, under og efter planningen.
Hvis du planter det antal planter
pr. m², som vi anbefaler, vil du efter
1-2 somre have en fuldt dækket
flade af skønne blomstrende
storkenæb.

Igen i år er der udkommet en hel bog om storkenæb. Vi er vilde med de mange forskel-
lige sorter af storkenæb, som kan anvendes i krukker, i stenbedet, i surbundsbedet,
i skyggebedet, sammen med roser og så selvfølgelig sammen med andre stauder
– for storkenæb hører hjemme i gruppen stauder. Når det er sat på plads, er der ikke
noget der forhindrer én i at anvende storkenæb lige, som man har lyst til. På disse
sider kan du læse om nogle af de storkenæb, der er mest effektive som bunddæk-
kende planter.

'Ingwersen's Variety'

Højde: 40 cm
Blomstringsfarve: lys rosa
Blomstringstid: maj - juli
Lysforhold: sol/halvskygge/skygge
Antal planter pr. m²: 6 stk.

'Samobor'

Højde: 60 cm
Blomstringsfarve: mørk lilla
Blomstringstid: juni - juli
Lysforhold: sol/halvskygge/skygge
Antal planter pr. m²: 6 stk.

'Spessart'

Højde: 30 cm
Blomstringsfarve: hvid
Blomstringstid: maj - juli
Lysforhold: sol/halvskygge/skygge
Antal planter pr. m²: 6 stk.

'Apfelblüte'

Højde: 25 cm
Blomstringsfarve: sart rosa
Blomstringstid: maj - august
Lysforhold: sol/halvskygge
Antal planter pr. m²: 7 stk.

Gartneriet er et meget vigtigt aktiv for Egeskov Slotspark i dag med sit plantesalg. Her formeres og passes ca. 60.000 planter fordelt på mere end 600 forskellige sorter. Personalet i gartneriet er også med til at passe parken

Egeskovs Haveglæder

Slotsgartner Peter Bonde Poulsen har et helt klart mantra. Egeskov Slots haver skal give publikum haveglæder og ikke lade havens tyranni vinde. Vi lever kun én gang, og det skal være positivt at være haveejer. Det er meget vigtigt, at vi er tilfredse med vores haver, som er med til at sætte tiden på stand by og netop være et åndehul, hvor noget lykkes – og andet ikke lykkes!

Importeret fra Fredensborg Slot

Peter Bonde Poulsen blev i 1995 ansat hos Grev Michael Ahlefeldt-Laurvig-Bille på Egeskov Slot på Fyn. Efter i mange år at have været gartner på Fredensborg Slot i Hillerød, syntes Peter Bonde Poulsen, at et skifte var på sin plads. Og han har ikke fortrudt. Egeskov Slot er med sin 20 ha store park med de mange haver et aktivt sted med omkring 205.000 besøgende hvert år. Haverne blev tegnet helt tilbage i 1722 – 1740, hvor Niels Krag den yngre anlagde dem med stor inspiration fra Fredensborg slotsparker samt Versailles i Frankrig. Et særkende er de mange haverum, der er afgrænset af meget høje hække – de højeste er 8 m, og der er sammenlagt mellem 7 – 10 km! De omkring 280 år gamle hække er stadig at se i parken, mens indholdet i de forskellige haverum er skiftet flere gange gennem årene.

Der er masser af stemning i det "gamle" gartneri, som også har fuglevoliere og springvand. Dejlige lyde til hele familien, når de tager et kig og måske fristes til at købe et minde med hjem fra deres besøg i parken

Gartneriet er parkens hjerte

Til enhver slotspark hører et gartneri. Således findes der også et gartneri på Egeskov Slot. Her producerer gartnerne hvert år omkring 60.000 planter fordelt

Den meget traditionsrige hvide have med takshæk, vandbassin og bænke til fordybelse og nydelse af årstidens mange indtryk

Der er i alt 48 forskellige duftgeranier i gartneriet – også denne meget smukke...

på omkring 600 forskellige sorter. Mange er formeret fra frø, men også stiklinge og løgknolde formeres her. Samlingen af specialiteter er stor – som eksempel kan nævnes de 48 forskellige duftpelargonier, som Egeskov Plantesalg tilbyder planter af. Gartneriet har også en samling på 16 forskellige Pelargonie 'Dronning Ingrid' – og naturligvis har de den "ægte" type. "Der er nemlig stor forskel på de forskellige typer, som gennem årene har fået betegnelsen 'Dronning Ingrid'. Faktisk har der altid været lidt af et slagsmål om at være ophavsmand til den ægte type – men den stammer afgjort fra Fyn, og vi har den her i vores gartneri", påpeger en stolt Peter Bonde. Dronning Ingrid var veninde med grevinde Nonni Ahlefeldt, og begge kvinder var inkarnerede ambassadører for slotsparkerne og ikke mindst de store samlinger af planter, som man gennem årene havde fået bygget op. Sammen med Peter styres produktionen af 4 dygtige gartnere og en elev. Jobbet som slotsgartner fører mange administrative opgaver med sig, så det er ikke muligt at være med i alle arbejdsprocesser.

Slotsgartner Peter Bonde Poulsen er rigtig glad for sit arbejde på Egeskov Slot, hvor han i en årrække også boede

For at kunne give publikum ægte haveglæde har Egeskov Slot fra 2011 som noget nyt, integreret det gamle gartneri med Egeskov Plantesalg, som tidligere lå på p-pladsen. Udover deres egen produktion af planter, kan man købe et bredt sortiment af andre planter og tilbehør til haven

Den blå have indeholder hele 177 forskellige planter med blå blomster. Både buske, stauder, slyngplanter og løgvækster skiftes til at blomstre hele sæsonen. Det er også i denne have, at de mange prydgæsser viser deres fantastiske værd

Nyttehaven er opbygget med gangarealer og plantebede. De enkelte plantebede kan hvert år skifte plads, så mageskifte eller sædskifte nemt kan praktiseres. Dyrker man f.eks. kål i samme jordstykke flere år i træk, risikerer man, at kålbok får bugt med planterne inden, de bliver klar til høst. Det samme gælder for bønner, rodfrugter og kartofler, som også gerne vil bytte plads år efter år

Stor interesse fra familien Ahlefeldt-Laurvig-Bille

Slotsparken og dens mange haver har altid haft familiens store interesse. Den blev dog først åbnet for publikum i 1962. Dengang var det Nonni og Gregers Ahlefeldt, der boede på slottet, i dag hedder fru Caroline, og seneste nye have er anlagt i samarbejde med hende. Det er den blå have, som i første omgang blev anlagt med 77 forskellige blå planter, men allerede få år efter er udvidet til 177 forskellige blå planter. Haven er placeret i centrum af Piet Hein takslabyrinth. Udover samlingen af blåtblomstrende stauder, buske og slyngplanter, har haven mange prydgæsser, som især i sensommeren er rigtig flotte.

Fuchsiasamling er et stort træklæster

Mange, der har besøgt Egeskov Slotspark, er imponerede over de mange forskellige fuchsiamplanter, der i store kummer hvert år opbevares hele vinteren, for igen at blive sat frem til skue hele sommeren igennem. Samlingen består af 1200 – 1300 forskellige planter med hvert deres særkende. Byder lejligheden sig til at slå vejen forbi haven i begyndelsen af maj måned, inden fuchsiasamlingen stilles frem, vil man på arealet kunne nyde synet af 11.000 tulipaner. Nye løg lægges hvert efterår. Efter forårets blomstring bliver de gravet ud af bedene omkring d. 20. maj, hvorefter de gratis kan afhentes i plantesalget.

Fantastiske stauedebede som kræver omtanke

I slotsparken blev der i 1967 anlagt et meget stort stauedebed. Havearkitekten Erna Sonne Friis, som bl.a. var med til at anlægge det berømte krokusbed i Kongens Have, København. Erna Sonne Friis var især interesseret i at kombinere stauder med roser og løgvækster. Hendes internationale netværk resulterede desuden i helt nye typer af planter, som man dengang slet ikke havde kendskab til. Det store stauedebed blev i 1984 ryddet, men 12 år efter genoprettet med stor inspiration fra de oprindelige planteplaner. Senest er bedene i 2008 blevet renoveret med jernkantbånd, der gør pasningen noget nemmere. Stauedebedene tæller mere end 250 forskellige sorter af stauder, der i foråret og forsommeren fortrinsvis blomstrer med gult og blå. Henover sommeren skifter farverne til de røde og rosa for til høst at gå i de orange, røde, gule og brune farver.

Nyttehaverne

"Allerede i 1970'erne begyndte Nonni at tænke biodynamisk. Hendes interesse for at udnytte planternes indbyrdes forhold var i datiden helt unik", fortæller Peter Bonde begejstret, og nævner som eksempel: Når man planter isop rundt i kanten af kålbedene, vil en penicillinsvamp på bladene hindre at kålene får brok og går til. Nyttehaven tilføres hvert år økologisk komøg for at give næring nok til endnu en sæ-

Det store stauedebed med mere end 250 forskellige stauder blomstrer fra tidligt forår og helt frem til parkens lukning i oktober

De flotte artiskokker er der mange af på Egeskov. Den ikke helt hårdføre grøntsag smager fortrinligt, men er også meget smuk at se på

De fire forskellige krydderhaver ved museet er altid et besøg værd. De mange forskellige dufte og smagsoplevelser fra det store antal forskellige urter er en god oplevelse for ung som gammel

Slotsgartnerens favoritblomst i nyttehaven er solsikkerne. Deres evne til at skifte retning mod solens stråler dagen igennem er livsbekræftende og smukt

son – helt i Nonnis ånd om naturens eget kredsløb. De mange grøntsager, frugter og krydderurter bruges af familien Ahlefeldt, der er bosiddende på slottet. Familien har også glæde af de mange blomster, som skærehaven hvert år er leveringsdygtig i. Publikum kan i fulde drag nyde og lade sig inspirere af gartnerens ugentlige gøremål i nyttehaven, hvor det dufter og summer af stor aktivitet hos planter og insekter. Tæt ved laderne, hvor museerne er placeret, gemmer der sig en rigtig autentisk nyttehave, som man ikke må glemme at besøge. Her er et kvadratisk areal opdelt i fire forskellige haver. Én have er fyldt med duftpelargonier, én med lægeplanter, én med snapseurter og den sidste med spiselige krydderurter. "Her bruger gæsterne rigtig lang tid på at mærke, dufte

og smage på planterne. Heldigvis er det robuste planter, der tåler det slid det er, når så mange mennesker tager hver en bid – men det er jo netop meningen med haverne", smiler slotsgartneren, der ikke er bleg for at provokere gæsterne i en rundvisning i haverne til at klippe et par stiklinge af duftpelargonierne med hjem. Mange har faktisk forberedt en plastpose med fugtig klæde, så stiklingen kan tåle hjemturen.

Sommerblomsterne i parken

Der er en del store fade og firkantede kummer med sommerblomster placeret rundt omkring i parken. Planterne til disse kummer dyrkes også i det lille gartneri. De plantes i seks forskellige mikse. I modsætning til mange andre of-

fentlige kummer med sommerblomster, synes Peter Bonde ikke ret godt om de meget høje sommerblomster. "Det gælder om at tilplante kummerne, så de kan klare hele sæsonen uden at skulle laves om. Det betyder ikke at udseendet er det samme i alle seks til syv måneder, som planterne står fremme i, men at krukens planter løbende udvikler sig gennem sommeren", forklarer Peter Bonde. Forårets Euphorbia 'Diamond Frost' holder ikke hele sæsonen, men så er de rigt blomstrende petunia gode til at fylde krukken ud. Når sensommeren kommer, vil fjerblomst og grå evighedsblomst fylde de sidste måneder flot ud. Det hele bliver plantet i en god fuldgødet kvalitetsspagnumblanding og naturligvis vandet jævnlige.

Sommerblomster på Egeskov Slot har altid været vigtige. De mange bygninger, gårdspladser og plæner dekorerer hvert år med op til 6 forskellige "opskrifter" af sammensætninger af sommerblomster. Det er vigtigt, at kummerne og fadene med sommerblomster kan holde hele sæsonen, så blomsterne her er både robuste, længeblomstrende og blomsterrige

Den gamle bøgelabyrinth er så svag i rodsystemet, at den ikke længere er åben for publikum, som dog kan få et godt indtryk af den fra plateauet udenfor hækken. Den flotte klipning udføres med gartnerisk præcision af én af de meget trofaste medarbejdere

De meterhøje meget gamle hække er hule inde. Når natten sænker sig er det måske her, at spøgelserne mødes?

Labyrinterne

Labyrinter i haver og parker kan spores meget langt tilbage i historiens romerske haver. I Europa blev det i 1500-tallet igen højeste mode at anlægge labyrinter. De var et udtryk for datidens velfærd og udelukkende anlagt for at underholde og more herskerne.

Den ældste labyrint i Egeskov slotspark er næsten 300 år gammel. Den er anlagt med bøgeplanter og er i dag lukket for publikum, som kan få et vue af dens indviklede gangareal fra en platform.

Den største – måske verdens største – labyrint i parken er tegnet af Piet Hein. I 1990 blev den indviet og var dengang plantet med bambus. Bambusplanterne gik i blomst og døde. I dag har man plantet energipil i de mange skillerum, som labyrinten er opdelt i. Turen igennem labyrinten tager omkring 15 min., og man kan godt føle sig noget på afveje turen igennem.

Takslabyrinten og soluret på den store grønne plæne ved indgangen, har Piet Hein også tegnet. Labyrinten, som her er rund, er ikke helt så høj som den store labyrint, så voksne kan turen igennem nyde synet af parken udenom og ikke mindst den blå have, som er placeret i centrum af haven.

Egeskov Slotspark's fjerde – og indtil videre – sidste labyrint er plantet med lærke-træer og er placeret udenfor parken på P-pladsen. Denne labyrint er tegnet af Grev Michaels far, Claus Ahlefeldt.

Gamle bevaringsværdige træer

I parkens 20 ha er der heldigvis plads til, at de gamle bevaringsværdige træer kan få lov at udfolde sig. I den engelske have, der er kendetegnet ved store plæner og frit plantede træer, kan man nemt få en time til at gå i skyggen af et letløvet træ med picnickurven åbnet. Træerne er højst sandsynligt plantet for 200 – 300 år siden og er ikke kun store i højden – træerne er

også meget brede. "Træerne har fået lov til at vokse i de retninger, som de naturligt vil. Vi har hjulpet nogle af de kraftige vandrette grene med støttepæle – ellers har de fået helt frie tøjler", understreger slotsgartneren, der selv nyder årstidernes skifte hos de løvfældende træer i området bag ved slotet. Både det kæmpestore platantræ, den fligetbladede bøg og ikke mindst pragt-eksemplaret af hægebøg bør beundres. Kontrasten mellem de runde og naturlige former mod de stramt klippede kuber af taks med Piet Heins superæg i midten giver mulighed for mange spekulationer om stedets historie og havens udvikling. En del af parken mod denne side er indhegnet og "beboet" af dåvildt.

Vandhaven

Egeskov Slot er piloteret på egepæle, og rygten vil vide, at der er brugt en hel egeskov! Voldgraven, som slottet står midt i, er ca. 5 m dyb og vandstanden reguleres

Det kæmpestore eksemplar af platantræet pryder i den engelske have. Når man står under træet, oplever man, hvor stort det er, og hvor langt der er op til himlen

I vandhaven kan det rislende vand og skyggen nydes. Fra den smukke bro kan man nemt få øje på de mange insekter og vanddyr, som også trives her

hele tiden. Egepælene må nemlig ikke tørre ud. Fra et vandreservoir ledes vandet via en sluse ind i voldgraven, hvorefter det "ved højvande" ledes ud gennem vandhaven videre til Hågerup å, som er en forlængelse af Odense å. Denne vandregulering hører også under Peter Bondes arbejdsopgaver.

Vandhavens planter står nærmest helt i skygge. Meget høje træer tillader ikke ret mange solstråler at komme ned. Besøger man Egeskov Slotspark en solbeskinnet sommerdag, er det skønt at hvile øjnene i "mørket" og nyde den køligere luft i skyggen. I denne del af parken kan man nyde mangfoldigheden af rododendron, azalea og diverse stauder, der trives bedst i skygge og surbundsjord. Lyden af vand, der risler fra voldgraven på vej mod åen, er med til at sætte prikken over i'et i netop denne have. Søger du inspiration til dit eget surbundsbed i haven, er vandhaven stedet, hvor du kan se gode selskabsplanter.

De mange km hække bliver nogle steder klippet med en specialbygget maskine, der med laserlys og præcision automatisk holder formen stram og lige. På Egeskov Slot kan man ikke nøjes med at klippe hækkene én gang om året

Gode råd!

- Undgå asketræer, ahorntræer og elmetræer i din have. De kaster nemlig uanede mængder af frø, der meget nemt spirer og bliver et ukrudtsproblem.
- Har du havegange, vil et lag af brolæggergrus hæmme ukrudtet.
- Brug din havekompost til topdressing i bedene. Undgå at brænde haveaffald af – naturen trives bedst med at få tilført næring i form af kompost.
- Dyrker du asparges i din have, skal du fjerne hunplanterne – de laver næsten ingen asparges. Du kan kende dem på de røde bær.
- Vær ekstra glad for de ting, der lykkes i din have og lad vær' med at bruge en masse negativ energi på de mindre succesrige resultater.

Det nyligt renoverede havehus med det piggede spir har været brugt til mangt og meget. Under teksten på væggen "Ven og fjende store og små skriv jeres navn på væggen blå" ses meget gamle signaturer fra familie og gæster på slotet. Huset er ikke åbent for publikum, men er man heldig at komme med i en rundvisning i haven, åbner slotsgartneren den låste dør

Tolv sikre Sommerblomster

Hvert forår er der ikke noget så skønt, som at gå i havecentret og se på det meget store udvalg af sommerblomster. Hjemme i haven går arbejdet i gang med udplantning og tilplantning af krukker på terrassen og foran huset. Nogle krukker plantes til med ens planter, mens andre arrangeres med flere forskellige farver og måske typer sammen. Resultatet er en frodighed og

blomsterrigdom, som næsten ikke findes hos andre planter i haven. Har du allerede samlet erfaringer om, hvilke sommerblomster, der virker bedst i din have? Mange har erfaret at sommerblomster, for langt de flestes vedkommende, er afhængige af, at vejret er godt og solrigt sommeren igennem, men hvilke sommerblomster klarer vådt og blæsende sommervejret bedst?

Stor hængeverbena/
Verbena speciosa

Som navnet antyder, vokser hængeverbena med nedliggende eller hængende skud. Højden er ca. 20 – 30 cm og bredden pr. plante er ca. 40 cm i diameter. Stor hængeverbena blomstrer fra juni måned og frem til september. Grønt fintfliget løv og blomster samlet i kvaste. Plant i en veldrænet jord med relativt højt indhold af gødning. Placeres i sol eller halvskygge, hvor den sommeren igennem både vandes og gødes jævnlige. God til ampler, krukker og udplantet i bedet.

Ildkrone/Lantana

Ildkrone stammer fra den tropiske del af Amerika, hvor den vokser som en busk. Hos os bruger vi den som sommerblomst, hvor den især er velegnet til de større krukker eller i bedet. De fleste sorter af ildkrone vokser op og bliver omkring 40 cm høje. De blomstrer fra juni til frost og fås i mange farvenuancer, hvor gul, orange og rosa er repræsenteret. Ildkrone skal vokse et sted med masser af sol, men tåler sommerregnen rimelig godt. Plant i let muldrig og godt gødet jord.

FAKTA

Ildkrone kan også fås på stamme og levner plads til en flot bunddækkende sommerblomst i krukens overflade

Solknap/Sanvitalia

Der findes flere sorter af solknap, og de varierer i "knapfarve" som er midten af blomsten. Nogle sorter er næsten sorte, mens andre er grønlig eller gule. Blomstringen starter omkring juli måned og fortsætter frem til frosten. De bliver mellem 15 – 30 cm høje afhængigt af sorten. Brug solknap som bunddækkende sommerblomst, på kanten af bedet eller i krukker og ampler. Plant i næringsrig veldrænet jord i sol eller halvskygge.

FAKTA

Snestjerne fås i både rosa og blå farver

Snestjerne/Bacopa Snowflake

Snestjerne stammer fra Sydafrika og har en liggende eller hængende vækst. Plantet i et bed eller i altankasse, bliver den kun 10 – 15 cm høj, men kan i løbet af sommeren vokse sig temmelig ”lang”. Den blomstrer ivrigt fra udplantningstidspunktet og frem til frost. Sørg for at placere snestjerne solrigt og plant i god næringsrig blomsterjord. Husk at vande og gøde hele sommeren igennem – også i regnfulde perioder.

Tvillingblomst/Diascia

Egentlig virker tvillingblomst lidt sart med de tynde, lidt skrøbelige, stængler. Den enkelte blomst er heller ikke så robust at se på, men der er rigtig mange af dem. Tvillingblomst er så ivrig efter at sætte nye skud og blomster, at den sagtens kan tåle både rusk og regn. Ser den lidt slidt og brun ud, så bare klip den lidt tilbage – snart vil den igen være så god som ny. Plant i god næringsrig jordblanding. Placeres i sol eller halvskygge og husk at vande næsten dagligt.

FAKTA

Tvillingblomsts blomster minder om et løvehoved, men har fået sit navn pga. de to sporer, som blomsten er udstyret med

FAKTA

Havepetunia findes i stort set alle farver – rappe eller pastel, ensfarvede eller med tydelige tegninger i blomsten

Surfinia/Million Bells

Udvalget af havepetunia er nærmest uoverskuelig stort. Plante-forædlere verden over har formået at krydse de længeblomstrende planter, så der er selvstændige serier af havepetunia. To af de mest robuste og mest blomsterrige er Surfinia og Million Bells. Fælles for begge typer er deres evne til at vokse sig større og større i løbet af sommeren. Imponerende er det at se udviklingen fra en relativt lille plante, der i løbet af en til to måneder formår at fylde så meget, at ampelpotten er helt skjult. For at opnå sådan et resultat, skal planterne have masser af vand og gødning. Plant altid i frisk godt gødet blomsterjord fra dit havecenter. Sørg for at tilføre gødningsbolcher til jordblandingen eller vand med flydende gødning ved hver vanding. Havepetunia blomstrer fra juni til september måned og skal placeres i fuld sol.

FAKTA

Du kan få margerit i både rosa, hvide og gule farver – og enkelte sorter fås også med dobbelte blomster

Margerit

Oprindeligt stammer margeritter fra De kanariske Øer. Under varmere himmelstrøg vokser margeritter som buske og kan blive over 1 m høje – det gør de sjældent i Danmark! Her bruger vi margeritter i krukke og i bedet som udplantningsplante. En rigtig glad sommerblomst, der i solen rigtig udfolder sig og bliver ved med at blomstre fra juni til frosten bliver for hård. Brug også margerit som afskæringsplante til små buketter på frokostbordet.

Chokoladeblomst/ Cosmos atrosanguineus

De mange rødbrune blomster, der nemt kan strække sig op i en højde på 1 m midt på sommeren, dufter. Og det er sandt, at de dufter af dejlig chokolade, når de står lige i solens stråler. Chokoladeblomster danner knolde, der med lidt snilde kan overvintres og genbruges året efter. Sørg for at vande godt, for det er en meget tørstig sommerblomst.

FAKTA

Kartoffeltræ fås i hvide og blålige farver

Kartoffelblomst/Solanum

Den kraftigt voksende klatrende sommerblomst kaldes for kartoffeltræ, men kendes også under navnet jasminnat-skygge. Den kan vokse sig meterhøj, hvis den får noget at støtte sig til, men klarer sig rigtig godt i større krukker. Planten, der har sin oprindelse i Brasilien, er nært beslægtet med kartoffelplanten og udvikler da også små purpurfarvede "kartofler" efter blomstringen. Bærrene er meget giftige! Plant i fugtig godt gødet blomsterjord og sørg for, at der hele tiden er fugtigt omkring rødderne. Trives bedst i fuld sol.

Japanisk myrte/Cuphea

Trods navnet, kommer japansk myrte fra Guatemala, Mexico og Honduras. Den fine kompakte plante bliver omkring 60 cm høj og vokser med udbredte skud, der er fyldt med små lilla blomster. Blomstrings-tiden strækker sig fra forår til frosten kommer. Plant i veldrænet og gødningsrig blomsterjord og sørg for hyppig vanding. Gødes én gang om ugen. Placeres solrigt eller i halvskygge.

Fjerblomst/Scaevola

Fjerblomst vokser ikke ret meget i højden, men danner lange liggende eller hængende skud. Har du "grønne fingre" er det én af de sommerblomster, der kan vokse allermest på en sommer. Placeres solrigt og plantes i god gødningsholdig blomsterjord. Husk at vande meget i tørre og varme perioder og gød hver gang med en lav dosis gødning. Fjerblomst blomstrer fra juni til frosten kommer og fås i flere nuancer af lilla.

FAKTA

De fleste pelargonier blomstrer flittigst, hvis du fjerner visne blomsterstande

Pelargonie

Der findes rigtig mange sorter af pelargonie. Den elskede "Dr. Ingrid" pelargonie, hængepelargonie, rundbladet pelargonie og alle de duftende rosen-geranium. Afhængig af sorten, bliver de 20 – 60 cm høje eller hængende. De blomstrer fra april til september i næsten alle farver. Du skal plante dem i god veldrænet jord med gødning. Rodsystemet er relativt stort, så du skal beregne omkring 3 l jord pr. plante. Vand hyppigt og gød jævnlige (én gang om ugen). Brug pelargonier enkeltvis i rustikke lerpoter, plant dem sammen med andre sommerblomster i krukker, eller lav "rene" pelargoniekrukker.

Temahaver i farver

9

12

1

22

19

28

14

26

20

33

18

2

4

15

13

5

29

34

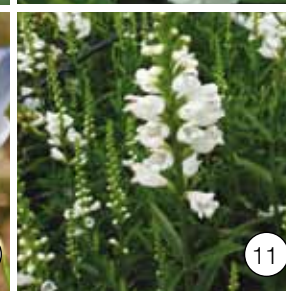
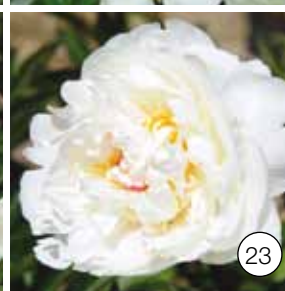
25

”

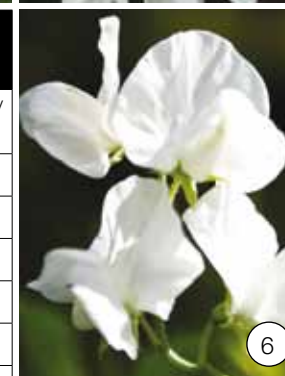
Hvid lyser op alle steder, hvor det findes.
Tænk på de første snefnug i vinterens have.

Temahaver i farver

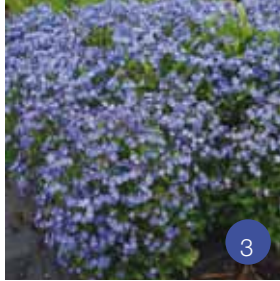
	Dansk navn	Latinsk navn	Blomstrings-måned	
1	Bellis	Bellis	5-6	Sommerblomst/staude
2	Biblumme	Lobularia maritima	6-10	Sommerblomst
3	Flittiglise	Impatiens	6-10	Sommerblomst
4	Isbegonie	Begonia x semperflorens	6-10	Sommerblomst
5	Vingetobak	Nicotiana	6-10	Sommerblomst
6	Ærteblomst	Lathyrus odoratus	7-11	Sommerblomst
7	Balkan anemone	Anemone blanda	3-4	Løg/knold
8	Hvid krokus	Crocus chrysanthus	2-3	Løg
9	Vintergæk	Galanthus	3	Løg
10	Astilbe	Astilbe x arendsii	6-8	Staude
11	Drejebloomst	Physostegia	7-10	Staude
12	Gasplante	Dictamnus albus	7-8	Staude
13	Hestemynte	Monarda	7-9	Staude
14	Hvid fredløs	Lysimachia clethroides	7-8	Staude
15	Hvid purpursolhat	Echinacea	7-9	Staude
16	Høstanemone	Anemone 'Honorine Jobert'	8-10	Staude
17	Høstflok	Phlox paniculata	7-9	Staude
18	Julerose	Helleborus niger	12-3	Staude
19	Lupin	Lupinus	6-8	Staude
20	Løjtnantshjerte	Dicentra spec. 'Alba'	5-6	Staude
21	Margerit	Leucanthemum	7-9	Staude
22	Ridderspore	Delphinium	7-8	Staude
23	Silkepæon	Paeonia	6-7	Staude
24	Stjerneskaerm	Astrantia	6-9	Staude
25	Sølvlys	Cimicifuga	8-10	Staude
26	Tibetansk perlekurv	Anaphalis triplinervis	7-9	Staude
27	Havehortensia	Hydrangea pan. 'Grandiflora'	7-9	Prydbusk
28	Japansk snebolle	Viburnum	5-6	Prydbusk
29	Perlebusk	Exochorda 'The Bride'	5	Prydbusk
30	Pibeved	Philadelphus	6-7	Prydbusk
31	Potentil	Potentilla	5-10	Prydbusk
32	Sommerfuglebusk	Buddleja	8-10	Prydbusk
33	Syren	Syringa	5	Prydbusk
34	Hvide roser	Rosa	6-10	Rose

TIP

Plant altid mere end én plante, når du planter hvide staude, prydbuske eller sommerblomster. Sæt de hvide grupper af planter i midten af bedet, for den hvide farve drager øjnene først

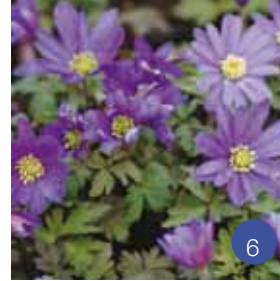
Temahaver i farver

3

26

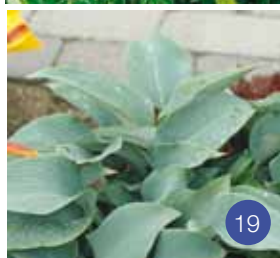
6

7

22

19

10

33

	Dansk navn	Latinsk navn	Blomstrings-måned	
1	Blåkvast	Ageratum	6-10	Sommerblomst
2	Blå maraton	Brachyscome	6-10	Sommerblomst
3	Forglemmigej	Myosotis	5-9	Sommerblomst
4	Kant lobelie	Lobelia	6-10	Sommerblomst
5	Ærteblomst	Lathyrus	7-11	Sommerblomst
6	Balkan anemone	Anemone blanda	3-4	Løg/knold
7	Hyacint	Hyacinthus orientalis	4-5	Løg
8	Perlehyacint	Muscari	4	Løg
9	Skilla	Scilla siberica	3-4	Løg
10	Afrikansk lilje	Agapanthus	7-9	Stau
11	Akeleje	Aquilegia	5-6	Stau
12	Alm. blåkant	Nepeta	6-8	Stau
13	Ballonklokke	Platycodon grandiflorus	6-8	Stau
14	Bjørnegræs	Festuca glauca	6-7	Stau
15	Blåpude	Aubrieta	4-5	Stau
16	Bredbladet ærenpris	Veronica	7-9	Stau
17	Flerårigt hør	Linum perenne	6-8	Stau
18	Floks	Phlox stolonifera	5-6	Stau
19	Funkia	Hosta	7-8	Stau
20	Iris	Iris	5-6	Stau
21	Lavendel	Lavandula	7-8	Stau
22	Lupin	Lupinus	6-8	Stau
23	Ridderspore	Delphinium	6-8	Stau
24	Smalbladet klokke	Campanula persicifolia	6-7	Stau
25	Skabiose	Scabiosa	7-10	Stau
26	Staudeklematis	Clematis heracleifolia	8-9	Stau
27	Staudesalvie	Salvia	6-8	Stau
28	Storkenæb	Geranium	6-9	Stau
29	Stormhat	Aconitum	7-8	Stau
30	Valmuesøster	Meconopsis betonicifolia	6-9	Stau
31	Vintergrøn	Vinca minor	5-6	Stau
32	Klematis	Clematis	4-5/7-9	Slyngplante
33	Blåskæg	Caryopteris	8-9	Prydbusk
34	Dværg kalkved	Viburnum davidii	6	Prydbusk
35	Hortensia	Hydrangea	6-9	Prydbusk
36	Perovskia	Perovskia	7-9	Prydbusk
37	Sommerfuglebusk	Buddleja	8-10	Prydbusk

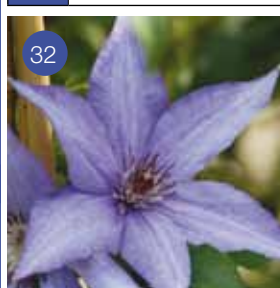
25

16

23

32

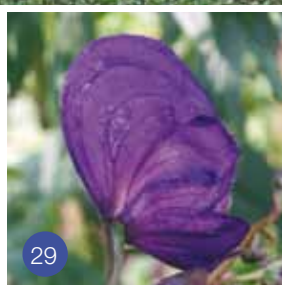
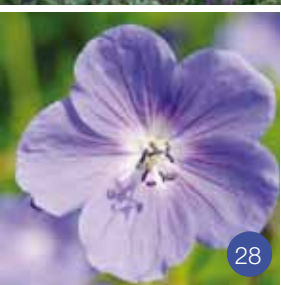
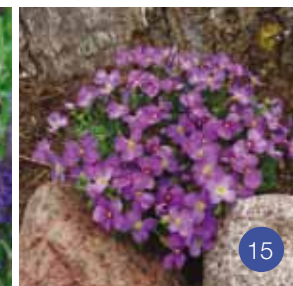

24

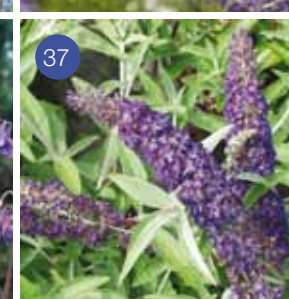
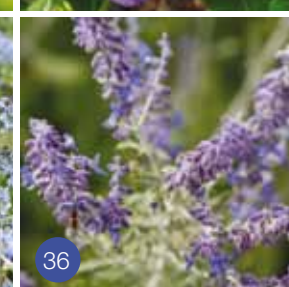
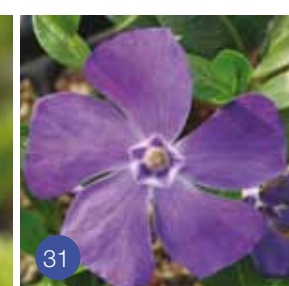
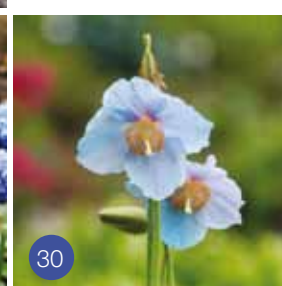
TIP

Blålige farver er nemme at arbejde med i haven, fordi den blå farve passer godt sammen med det grønne løv. Brug lyse blå farver sammen med mørke mere lilla toner og bland gerne blomsterformer fra aks til flade åbne enkle blomster

Temahaver i farver

” Ægte blå er farven på himlen en solbeskinnet dag

Temahaver i farver

21

31

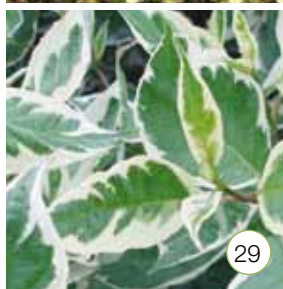
13

20

17

29

23

9

24

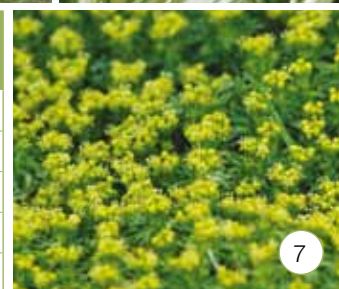

35

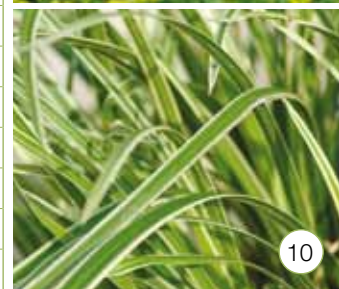

27

	Dansk navn	Latinsk navn	Blomstrings-måned	
1	Frøkenhat	Zinnia	7-10	Sommerblomst
2	Vingetobak	Nicotiana	6-10	Sommerblomst
3	Broget mynte	Mentha	6-9	Stau
4	Citrontimian	Thymus citriodorus	7-8	Stau
5	Funkia	Hosta	7-8	Stau
6	Frøstjerne	Thalictrum flavum	6-8	Stau
7	Gummipude	Azorella	5-6	Stau
8	Iris	Iris	5-6	Stau
9	Løvefod	Alchemilla erythropoda	6-9	Stau
10	Japansk star	Carex morrowii	5-6	Stau
11	Kvan	Angelica	6-7	Stau
12	Kæmpe mandstro	Eryngium giganteum	7-8	Stau
13	Kærmindesøster	Brunnera	5-6	Stau
14	Mosebunke	Deschampsia	6-7	Stau
15	Nyserod	Helleborus foetidus	12-4	Stau
16	Plettet tvetand	Lamium	5-6	Stau
17	Rørgræs	Phalaris	8-9	Stau
18	Snabelkalla	Arisaema	4-5	Stau
19	Storblomstret biskopshat	Tellima	5-6	Stau
20	Thorvaldsens hår	Stipa tenuissima	6-8	Stau
21	Trædebregne	Leptinella squalida	5-6	Stau
22	Vortemælk	Euphorbia	5-6	Stau
23	Zebragræs	Miscanthus	9-10	Stau
24	Rose	Rosa chin. 'Viridiflora'	6-10	Rose
25	Buksbom	Buxus		Prydbusk
26	Klematis	Clematis	4-5/7-9	Slyngplante
27	Diervilla	Diervilla 'Dilon'	6-9	Prydbusk
28	Fjeldribs	Ribes alpinum	4-5	Prydbusk
29	Hvid kornel	Cornus alba		Prydbusk
30	Krybende benved	Euonymus	6-7	Prydbusk
31	Pibeved	Philadelphus	6-7	Prydbusk
32	Pieris	Pieris	3-5	Prydbusk
33	Uldpil	Salix lanata	4	Prydbusk
34	Kamæleonbusk	Actinidia	6	Slyngplante
35	Kæmpevedbend	Hedera		Slyngplante
36	Tobakspibeplante	Aristolochia	6-7	Slyngplante

7

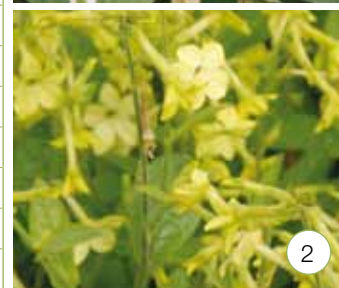
10

16

5

2

26

1

4

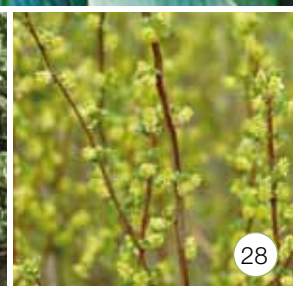
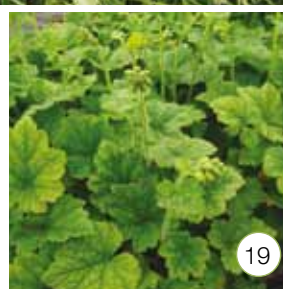
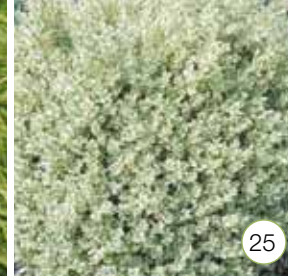

12

Temahaver i farver

”

At arbejde med farver i haven kræver disciplin. At anlægge en grøn have kræver endnu mere disciplin

TIP

Den grønne have giver ro i sindet, og med de mange varierende bladformer og blomster er det slet ikke kedeligt at se på. Planterne i den grønne have er særdeles velegnet til steder i haven, hvor solen ikke skinner

Lejlighedstræet

Mærkedage eller specielle lejligheder kalder på originale gaver. Her er gavekortet til den lokale handelsstandsforening ikke nok. Tænk sig at få et træ i dåbsgave? At vokse op i sit barndomshjem og få historien fortalt om og om igen. Hvordan træet blev givet, hvordan det blev plantet, og hvor stort det er blevet i takt med det lille barn. Lejlighedstræet kan også gives til det nygifte unge par, der netop har købt hus med have. Træet vil så her symbolisere tryghed, styrke og kærlighed.

Sådan lykkes du med at plante træer i din have

Plantetidspunkt

Træer, som du køber i dit havecenter, vil ofte have en rodklump eller stå i en stor potte. Du kan derfor plante dem hele året rundt, når bare jorden ikke er frossen. Planter du træer uden klump eller potte - et barrods-træ, skal du plante fra november til april.

Plantehullet

Det tager tid at plante et træ. Når du har besluttet, hvor træet skal stå, skal jorden renses for ukrudt og store sten i en radius på min. 1 m. Grav plantehullet 2

– 3 gange større end den rodklump eller potte, som træet hidtil har haft sine rødder i.

Jorden, som du planter dit nye træ i, skal være porøs og ensartet. Er din jord meget lerholdig, kan det være en god idé at iblande spagnum eller kompost. Ibland aldrig mere end $\frac{1}{4}$ tilskudsjord eller kompost til den jordblanding, som dit nye træ skal vokse i.

Plantehøjden

Træer bliver nemt kvalt. I bedste mening kommer vi ofte til at plante træer for dybt. Sørg for, at jordens overflade flugter med den højde på træet, som den fra planteskolen hele tiden har vokset i.

Opbinding

Nyplantede træer har brug for opbinding, så rødderne får ro til at etablere sig. Støttepælen skal plantes sammen med træet og bankes så dybt i, at den med sikkerhed ikke vælter. Brug kun professionelt binde-materiale – og husk at løsne det i takt med at træet bliver tykkere.

Vanding

Selvom du planter i en gennemvandet jord og vejrus-sigten lover regn, skal du alligevel vande med 20 – 30 l vand pr. træ i forbindelse med plantningen. Vandin-gen sikrer, at al jorden falder på plads omkring de nye rodspidser, der skal sikre træets fremtid i din have. Vand desuden i tørre perioder de første to somre.

Valnøddetræ

Der er ikke noget som friske valnødder en efterårsdag i haven. At samle kassevis af valnødder, som kan gemmes hele vinteren og nyde dem i waldorfsalaten eller som snack til et glas vin. Valnød er et stort træ, der vokser hurtigt til og bliver både højt (20 m) og bredt. Almindelig valnød giver først frugter efter 20 år, men køber du de podede typer, er der stort set frugter med det samme.

Gleditsia

Dette træ har et lidt eksotisk strøg over sig. Den akacielig-nende zigzag vækstform i grene og kroneform kendetegner gleditsia, som også helst skal stå et lunt sted i haven. Træet bliver omkring 15 m i højden, men er relativt bredkronet og kræver en del plads. I juni – juli måned blomstrer gleditsia med duftende honningrige blomster, der flittigt besøges af travle bier. Sorten 'Sunburst' får limegule blade om foråret, der senere på sommeren bliver grønne.

Ægte kastanje

Der er ingen tvivl om, at et ægte kastanjetræ er et af de smukkeste træer i haven med aflange savtakkede glinsende grønne blade. I juli måned står træet med op til 25 cm lange hanrakler og senere på sommeren er det pludselig fyldt med små lysegrønne pigge, hvori kastanjerne ligger. Et ægte kastanjetræ kan godt stå sammen med andre høje planter i haven, men vil med årene nå en højde på omkring 15 m.

Sydbøg

Det omkring 6 m høje træ vokser relativt langsomt og har en åben vækstform. Hører til de mindre træer i haven og kræver ikke meget plads. Den karakteristiske skeletformede grenopbygning er meget dekorativ, når sne og rim pryder dette spændende træ, der oprindeligt stammer fra Sydamerika. Får også flotte høstfarver.

Bryllupsdage – og planter

	Navn	Plante
1 år	Papirbryllup	Papirbarkløn/Acer griseum
2 år	Bomuldsbryllup	Bomuld/Gossypium
3 år	Læderbryllup	Læderkrone/Ptelea trifoliata
4 år	Blomsterbryllup	Frit valg!
5 år	Træbryllup	Frit valg!
6 år	Sukkerbryllup	Sukkerløb/Acer saccharum
7 år	Uldbryllup	Uldpil/Salix lanata
8 år	Bronzebryllup	Bronzeblad/Rodgersia
9 år	Pilbryllup	Pil/Salix
12 år	Silkebryllup	Silkeplante/Asclepias
12½ år	Kobberbryllup	Kobberrose/Rosa glauca
13 år	Kniplingsbryllup	Kniplingsblomst/trachymene
14 år	Elfenbensbryllup	Småhjerte/Dicentra 'Ivory Hearts'
15 år	Krystalbryllup	Krystalblad/Anthurium
20 år	Porcelænsbryllup	Porcelænsblomst/Saxifraga
25 år	Sølvbryllup	Sølvblad/Eleagnus
30 år	Perlebryllup	Perlebusk/Exochorda
35 år	Koralbryllup	Koraltop/Kalanchoë
40 år	Rubinbryllup	Rubinbæger/Neoregelia
45 år	Safirbryllup	Mandstro/Eryngium planum 'Sapphire Blue'
50 år	Guldbryllup	Guldregn/Laburnum
55 år	Smaragdbryllup	Smaragdfilodendron/Philodendron
60 år	Diamantbryllup	Rose 'Diamond Border'
70 år	Jernbryllup	Kæmpe jernurt/Verbena bonariensis

Tulipantræ

Tulipantræet er nært beslægtet med magnolietræet, men må ikke forveksles med det. Tulipantræet bliver 15 – 20 m højt og har en opretgående stamme, der med årene slutter i en krone. De store mørkegrønne, nærmest skinnende, blade har en flot facon og ser ud som om nogen har klippet i dem. Hvert efterår står de lyssende gule. Træet skal nå en vis alder, før det blomstrer. Blomstringen sker i juni – juli måned og er helt speciel. Blomsterne efterlader særdeles dekorative frugter, der ligner små kogler, der hænger i en snor.

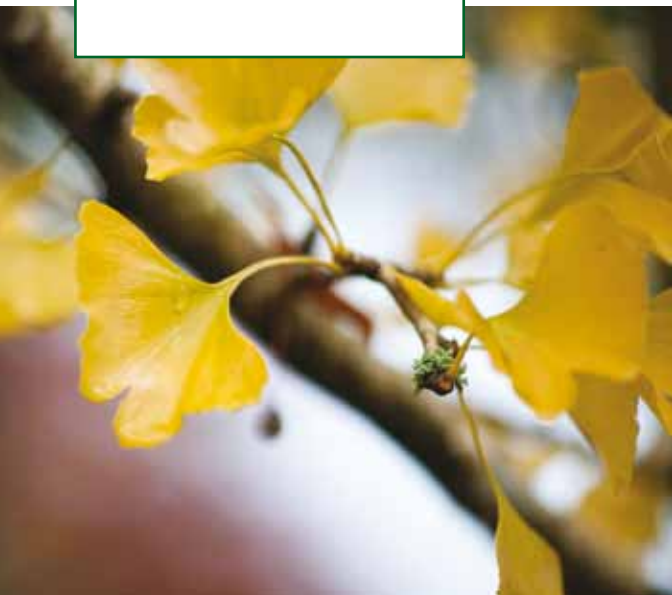
Tempeltræ

Har fået sit navn, da det står plantet i nærheden af mange templer i Kina og Japan. Tempeltræet kan blive meget gammelt – og højt. I Europa findes over 100 år gamle eksemplarer, der er 20 m høje. Det vokser dog relativt langsomt, og har en opret vækst, hvorved det ikke kræver ret meget plads i haven. De smukke blade med den karakteristiske vifteform er egentlig sammen voksede nåle, og templetræet hører faktisk hjemme blandt nåletræerne, om end det hvert efterår, efter de skønneste lyssende gule løvfarver, taber alle bladene. Tempeltræet er et særdeles hårdført træ.

Japansk kirsebærtræ

Der er rigtig mange forskellige japanske kirsebær. Nogle har enkle blomster, nogle har hvide eller rosa blomster, mens andre sorter brillerer med fyldte voluminøse blomster på bare grene. Uanset, hvilken sort man foretrækker, får man masser af skøn forårsblomstring til glæde for egne og andres øjne. Japanske kirsebær fylder nemlig meget og er derfor opsigtsvækkende for alle forbipasserende. Spørg i dit havecenter om kendetegnene ved de enkelte sorter og find din egen favorit.

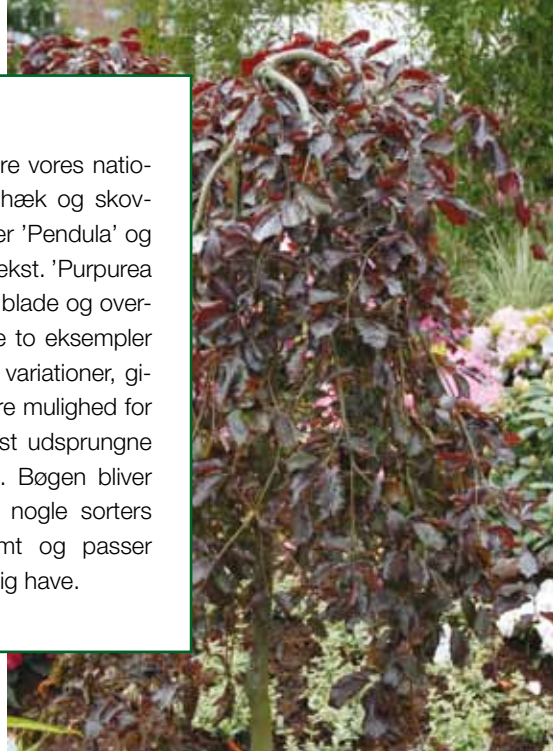
Guldregn

En guldregn kan både være et træ eller en flergrenet busk. Ønsker man et stort eksemplar, kræver det plads i bredden, for højdemæssigt bliver guldregn kun omkring 7 m. I maj – juni måned ses de gule blomster, der i klaser hænger ned fra hele planten. Hybrid-guldregn kan få klaser, der er 50 cm lange, og udmærker sig ved ikke at danne de, ellers så giftige, bælg.

Bøgetræ

Bøgen er, udover at være vores nationaltræ, andet end kun hæk og skovtræer. Hængebøg hedder 'Pendula' og har stærkt hængende vækst. 'Purpurea Pendula' har både røde blade og overhængende vækst. Disse to eksempler på, at bøg findes i flere variationer, giver mange flere haveejere mulighed for at nyde synet af de først udsprungne bøgeblade i egen have. Bøgen bliver gammel og vokser, for nogle sorters vedkommende, langsomt og passer derfor godt i en almindelig have.

Frugtræ

Æbletræ, pæretræ, kirsebærtræ eller blomme. Hvem vil som nyfødt ikke gerne have i udsigt at vokse op med sit helt eget frugtræ? Plant frugtræer i fuld sol eller halvskygge og sørg for, at det ikke konkurrerer med græs og ukrudt de første år, indtil det har fået godt fat. Der er mange sorter at vælge imellem, og afhængigt af hvilken grundstamme, som frugtræet er podet på, vil træet blive meget lille, eller noget større. Tal med din gartner i dit havecenter, og få vejledning i at vælge netop det træ, som passer til den have, det skal vokse op i.

Hjertetræ

Er du i tvivl, om du står foran et hjertetræ, skal du blot kigge på bladene – de er nemlig hjerteformede. Allerede fra april ses de rødbrune blade, der snart forvandles til grønne. I begyndelsen af efteråret sker endnu en forandring af bladene, som skifter til efterårsfarver i nuancer af gul, varmt gul, orange, røde og violette. Imens efterårsløvet indtræffer, udsender hjertetræet krydrede og frugtige dufte. Hjertetræet kan nemt få plads i en almindelig have, for det bliver næppe højere end 4 – 6 m.

Livstræet Tuja

Almindelig tuja kaldes også for livstræet – og hvem vil ikke gerne eje det? Plant en, eller plant en gruppe af søjleformede tuja i din have, så får du masser af sceneri – også om vinteren. Brug tuja som baggrundsplante for træer med kraftige efterårsfarver. Brug tuja som skulpturel indspark i din forhave eller blomsterhave.

Vil du gerne lykkes med flere af dine haveprojekter? Eller kunne du tænke dig at se nye syrensorter, blive inspireret af "Den blå have" som temahave, se hvordan man dyrker salat trin for trin eller blot nyde de mange gode billeder af planter til haven og krukkerne på terrassen?

Haveglæder er et magasin til dig, der interessere dig for planter. Grøntsagsplanter, blomster, træer, buske og sommerblomster. I dette nummer af Haveglæder kan du også høre mere om livet som Slotsgartner på Egeskov, samt møde to entusiastiske mennesker fra Ribe, der har viet meget af deres liv og kærlighed til roser.

God fornøjelse og på gensyn i dit havecenter.

Find mere inspiration på
www.haveinspiration.dk
www.danskehavecentre.dk

ISBN 87-91659-35-3

9 788791 659355 >